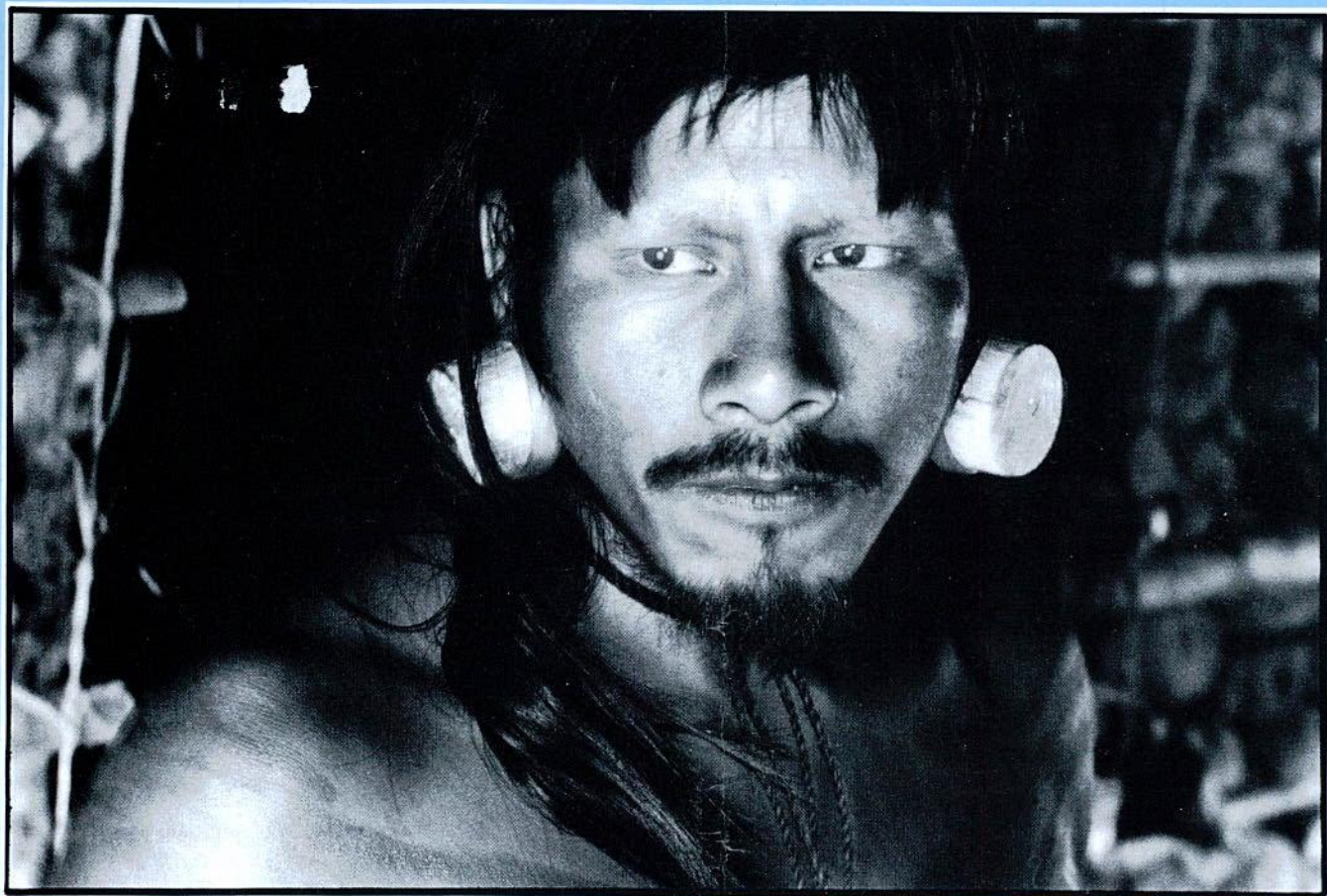

HUMANIST

UITGAVE VAN HET HUMANISTISCH VERBOND NR. 3 MAART 1988

LOS NR.: f 2,50

A M A Z O N E - I N D I A N E N

D E T I J D T E G E N

HET MAANDBLAD
HUMANIST
IS EEN UITGAVE VAN HET
HUMANISTISCH VERBOND

43ste jaargang
maart 1988
nummer 3

postbus 114, 3500 AC Utrecht,
Telefoon 030-318145

R E D A K T I E

Hes van Huizen (hfdred.)
Ingeborg van Teeseling

V O R M G E V I N G

Hes van Huizen
Rik Tazelaar

M E D E W E R K E R S

Bert Boelaars
Ingrid Cramer
Rémi van der Elzen
Charles Groenhuysen
André Hielkema
Marjon Hoekveld
Theodor Holman
Emmy Jacobs
Tom Janssen
Albert Nieuwland
Ida Overdevest
Michel Pellanders
Chris Pennarts
Dick van der Peijl
Martin Šimek
Liesbeth Sluiter
Gerdie Snellers
Frits Stoffels
Chiel Verduijn
Sylvia Weve
Martin de Zoete (sekr.)

R E D A K T I E K O M M I S S I E

Henk Smit (voorzitter)
Mettha de Nachtegaal
Hans Martens
Bram Roozendaal

Verschijnt ook op cassette voor
mensen met een handicap.
Informatie: ledenadministratie
HV 030-318145

Kopij voor het aprilnummer moet
uiterlijk 11 maart bij de redactie
zijn. Kopij sturen naar:
Redactie Humanist, postbus 114,
3500 AC Utrecht.
Dit blad is gedrukt bij Brouwer
Offset bv, Utrecht.

IN DIT NUMMER

- 3** De mensen van Kwartslag en Het Voordeel van de Twijfel verlaten het moederland in Utrecht en nestelen zich onder soortgenoten in Hilversum
- 5** Martin Veltman is dichter. Dat wisten we al van het interview in het Kerstnummer. Nu iedere maand in de Humanist: Dichter.
- 6** Impressies in woord en beeld van een andere kant van de wereld. De Amazone-Indianen in Brazilië dreigen onder de voet van de „vooruitgang” te worden gelopen
- 12** De relatie tussen mens en natuur is zijn favoriete onderwerp, schaarste is sleutelwoord. We nemen de wereld door met Hans Achterhuis
- 16** Wat doe je met de deuken uit je jeugd? Een dankbaar filmthema, dit keer The Last Emperor en Crazy Love
- 18** Een nieuwe serie in de Humanist: het humanisme in het leven van... Helma Capteijn bijt de spits af. Ze gelooft in het hier en nu, niet in straks
- 21** Overzicht van de radio- en televisieprogramma's van het HV in de maand maart
- 22** Het HV-gebeuren met veel aankondigingen van landelijke en plaatselijke activiteiten. Misschien zit er wat voor u bij

(advertentie)

**STICHTING
STEUNFONDS
PRAKTISCH
HUMANISME**

OUDKERKHOF 11, 3512 GH UTRECHT
TELEFOON 030 - 322786
BANK C & E 69.97.13.889

G I R O 6 1 6 8

„Het geluk van mijn kinderen hangt niet af van het geld dat ze van mij erven. Dus heb ik in mijn testament het Steunfonds Praktisch Humanisme tot mijn erfgenaam benoemd.”

De Stichting Steunfonds Praktisch Humanisme heeft tot doel het voortbestaan van het Humanistisch Verbond te garanderen. De gelden die het Steunfonds uit nalatenschappen, schenkingen en legaten verkrijgt, komen terecht in een basisfonds. Dit fonds blijft onaangetast. Het rendement van het basisfonds, in de vorm van rente en dividend, wordt jaarlijks aan het Humanistisch Verbond uitgekeerd om er de activiteiten van te financieren die liggen op het gebied van het praktisch humanisme.
Voor meer informatie over het Steunfonds als erfgenaam: Marga van der Lans, medewerkster Steunfonds Praktisch Humanisme. Tel. 030-322786.

RTV-DIENST VERHUIST NAAR HILVERSUM, KWARTSLAG GAAT NAAR NEDERLAND

Tweehoog in het Erasmushuis in Utrecht staan de dozen al klaar. De radio- en televisiedienst van het Humanistisch Verbond gaat verhuizen. Van Utrecht naar Hilversum. Maar ook op uw televisie gaat het Humanistisch Verbond van plaats veranderen: van de maandag- naar de donderdagavond, en van het tweede naar het derde net. Dat gebeurt met ingang van maandag 4 april.

„Zo langzamerhand moeten alle televisiekijkers op de hoogte zijn van de komst van het derde net. Drs. P. zingt erover. Noraly Beijer (NOS-Journaal) kondigt het aan. Tommy, Ienemienie en Pino (Sesamstraat) praten erover met Marga van Praag (Jeugdjournaal). Maar wat gaat dat derde net precies inhouden?

De eerste verandering met de huidige situatie is dat de omroepen die leden hebben, hun zendtijd verdelen over het eerste en het tweede net. AVRO, TROS en Veronica gaan naar Nederland 2; de grote omroepen met een kleurtje – VARA NCRV en KRO – gaan naar Nederland 1. De twee kleine omroepen EO en VPRO wisselen elke twee jaar met elkaar van net. Het nieuwe net Nederland 3 is bestemd voor de zendgemachtigden zonder leden: zoals de NOS (85 procent van de zendtijd), IKON, Feduco, Teleac en natuurlijk het Humanistisch Verbond.

De tweede belangrijke verandering waardoor Nederland 3 zich van Nederland 1 en 2 onderscheidt, is de horizontale programmering. Geen dagelijks wisselend ratjetoe van programma-onderdelen met een enkel vast punt erin, maar een strak zendschema, waardoor de televisiekijker op vaste tijden in de week voor bepaalde soorten program-

ma's kan kiezen. Enkele voorbeelden: elke dag om 17.45: Sesamstraat, 18.00 uur: uitzendingen voor minderheden, 18.30 uur: Teleac-Kursussen, 19.00 uur: jeugdjournaal. Kwartslag verschuift naar donderdagavond en is te zien van 22.10 tot 22.25 uur. In tegenstelling tot nu moet het HV dit levensbeschouwelijke kwartier delen met De Vrije Gedachte en het Nieuwe Israëlitisch Kerkgenootschap. Daar staat tegenover dat u het HV zo nu en dan ook zult zien bij speciale programma-onderdelen, die eveneens op vaste dage zijn ingeroosterd: het korte spel op zondag en het discussieprogramma op donderdag. Daardoor is er – voorlopig nog mondjesmaat – de mogelijkheid om programma's van 40 of zelfs 50 minuten te maken tussen 20.00 en 22.30 uur (prime time). Verschillende vertrouwde rubrieken keren ook na 4 april in Kwartslag terug: Kwartslag aan Tafel; de Kont tegen de Krib. Een nieuwe serie is: Sex, erotiek

en macht. Zijn erotiek en sex wel zo lief als ze eruit zien? Of zit achter iedere streling een greep naar de macht? In drie vijftien-minuten-programma's en in evenveel discussieprogramma's van drie kwartier besteedt het Humanistisch Verbond in de maanden mei, juni en juli aandacht aan de machtsverhouding in liefdesrelaties.

Ook nieuw is: „Mijn leven zit in een kofertje.” Een programma over een pleegkind, zijn familie en het nieuwe gezin. Drie partijen met volstrekt eigen belangen, die op elkaar zijn aangewezen. Een verslag van de moeilijkheden die zij moeten overwinnen, de teleurstellingen die ze tegenkomen en van het verschil tussen verwachtingen en werkelijkheid. Dit programma zal in november worden uitgezonden.

Voor de programma's die de radio- en televisiedienst van het HV (willen) maken is het belangrijke punt of het HV de verlangde zendtijduitbreiding krijgt of niet. Zeker zolang dat niet het geval is, komen de dokumentaires, discussies en drama's als een soort humanistisch strooigoed verspreid over de hele programmering terecht. Als kleine zendge-

De nieuwe lokatie waar de radio & televisiedienst van het HV zal gaan werken: voorheen de villa waarin de Ikon was gehuisvest op de Borneolaan 17.

machtigde maakt het Humanistisch Verbond straks deel uit van een zender waarbij aan televisie meer eisen wor-

den gesteld dan „als het maar beweegt”. Bij zo'n zender voelt het HV zich thuis.
Ingrid Cramer

Snelle stijging aantal lezers Humanist

Een kleine wervingsactie in december. Spotjes in de radio- en televisiezendtijd van het HV, advertenties in Trouw, Het Parool en de Volkskrant, een speciale brief naar alle proefabonnees. Eind februari kan voorzichtig een eerste balans worden opgemaakt: de Humanist kent dan ruim 600 nieuwe lezers (230 nieuwe leden en 370 nieuwe abonnees). En nog steeds komen op het Erasmus-huis in Utrecht dagelijks ingevulde kaarten binnen die in het speciale decembernummer waren meegeniet. De succesvolle actie werd grotendeels bekostigd uit het speciale Fonds Draagvlakverbreding.

Studie over antisemitisme in christendom

De geschiedenis leert dat in het christendom van tijd tot tijd bewegingen ontstaan tegen misbruik of wantoestanden binnen de kerk(en). Zo manifesteert zich de laatste decennia een besef van verantwoordelijkheid voor antisemitisme van het christendom omdat de kruisiging van Jezus eeuwenlang gepredikt is als „godsmoord”, waarvoor alle niet tot christenen te bekeren joden moeten boeten.

De Raad van Kerken in Nederland verklaarde hierover in 1981: „Christenen hebben door een verkeerd gebruik van bepaalde teksten uit de Bijbel, door discriminatie, jodenhaat en pogroms mede de weg gebaad, die uiteindelijk is uitgelopen op de vernietigingskampen in Nazi-Duitsland”. Duidelijk blijkt het streven naar hervorming uit de opdracht aan alle kerken van de Wereldraad van Kerken: „to make know to all christians the history of anti-jewish theology and anti-jewish strategy” (1982). Stellig kunnen ook humanisten zich hierbij betrokken voelen, getuige bijvoorbeeld de heftige jodenhaat van „de grote humanist” Erasmus, die helaas in het Erasmus-jaar nauwelijks minder verhuuld is dan het opzweepen tot gewelddadig antisemitisme door christelijke gezagdragers zoals pausen en Luther.

Natuurlijk dient de verbreiding van deze inzichten te steunen op wetenschappelijk verantwoorde gegevens. Hiervoor is een weg aangegeven door de theologen en historici, die in nagenoeg ieder westers land verband hebben gelegd tussen de „catechese der verguizing” en de Holocaust. Zij hebben namelijk de behoefte uitgesproken aan een naslag-werk, dat alle uitingen van

anti- en filosemitische in christelijke geschriften verschaft en wel in de oorspronkelijke taal met desgewenst een Engelse vertaling.

De stichting „Wetenschappelijk Onderzoek van Christelijke Literatuur over Joden en Jodendom” heeft onderzocht of zij zich de verschijning van zo'n boek tot taak zou kunnen stellen. Deze vraag werd bevestigend beantwoord omdat Dr. Hans Jansen, de schrijver van „Christelijke Theologie na Auschwitz” (1981-'85) bereid werd gevonden een internationale redactie-raad te koördineren en een comité van aanbeveling werd gevormd door religieuzen en humanistische leiders, politici, journalisten en wetenschappers uit nagenoeg alle West-europese landen, Amerika en Israel. De voorbereidingen van het project hebben het eerste jaar goede vooruitgang gemaakt. Belangstellenden in de „Anthology of Christian Literature on Jews and Judaism” kunnen zich voor nadere gegevens wenden tot de secretaris van genoemde stichting: J. Wieberdink, Kudelstaartseweg 148*, 1433 GN Kudelstaart, tel. 02977-25440. (J. W.)

24 STUDEERDEN IN 1987 AF AAN HET HOI

Vorig jaar studeerden in totaal 24 studenten af van het Humanistisch Opleidingsinstituut (HOI) in Utrecht. Onderstaand de afgestudeerden met de titel van hun eindschrijft.

R. van der Aar-Spreew: Eenzaamheid,
A. Bakker: Jij die mij aanziet,
W. Blokland: Integratie van geestelijke verzorging in de psychiatrie,
E. Blom: Roeien met de riemen die je hebt,
A. Boon: Mensen zoals jij en ik,
R. Geene: Wat is eigenlijk een raadsman? Wat is Humanisme?,
J. Geuze: Loslaten,
A. de Graaf: Levensbeschouwing en basisonderwijs,
H. ter Heide: Raadsman en cliënte, de invloed van de sekserol op de begeleiding van een raadsman aan een vrouw,
H. van der Hilst: Zorg en betrokken, mijn werk als geestelijk verzorger,
H. Huussen-Sluyter: Suicidepogingen bij kinderen en bij jongeren,
M. de Jong: De balans zoeken, voelen en vinden,
F. Kleingeld: Oud worden als veranderingsproces,
M. van der Laan-Hendriks: Het mannelijke en het vrouwelijke in het menselijk bestaan,
E. Libourel: Geestkracht, een terreinverkenning,
J. Nauts: De betekenis van de dood voor het leven. Grensgebied tussen psychotherapie en geestelijke verzorging,
A. Nederkoorn: Ik beweeg mijn hart en mijn geest buigt zich,
M. Prummel: Mens, Humanisme en Humanistisch Verbond,
C. Reinking: De droom. Een sleutel tot een harmonieus leven,
L. van Rooijen: Werkelijkheid en droom. In het licht van horizontale en verticale ontwikkeling,
P. Samwel: Sterven en zingeving, een humanistische visie,
O. Schroth: Mag ik worden die ik ben? Het streven naar gelijkwaardigheid van verstandelijk beperkte mensen,
M. Vogels: Een gat in je bestaan. Over de problematiek van vrouwen die door een ernstige ziekte getroffen worden na lange tijd een ernstig zieke man te hebben verzorgd,
T. Vos: Mijn-eigen-wijsheid. Spiritualiteit en Humanistische Geestelijke Verzorging.

D I C H T E R

Negen-en-vijftig is hij en al lang geen reclame-maker meer.

Een beetje vreemde introductie misschien voor een dichter, maar op de noemer „de dichter die de reklameschrijver werd en opnieuw dichter” interviewden wij hem in de Humanist van december 1987. In dat verhaal vertelde hij over die twee manieren van schrijven. „Een goede reklametekst en een goed gedicht hebben één ding gemeen: ambachtelijkheid. Ze vragen allebei een zekere bondigheid, helderheid, nauwkeurigheid, zorgvuldigheid. Je gebruikt dezelfde creativiteit en concentratie. Het enige verschil is de mate waarin je ziel, je wezen erin ligt. Reclame is geen technische aangelegenheid, ook daar moet iets van emotie in. Maar poëzie is: de knop naar binnen draaien. Kijken wat er in jezelf zit en dat gebruiken. Reclame komt uit je hoofd; poëzie uit je lijf, je hart, je buik, je gevoel. In mijn verzen praat ik tegen mezelf, in reclame tegen de doelgroep. Poëzie is iets raadselachtigs, een mythe.”

Met ingang van dit nummer reserveert de Humanist elke maand ruimte voor de dichter Martin Veltman. En met hem introduceren we de poëzie als vast onderdeel van het blad. Omdat het net zo duidelijk aangeeft waar mensen mee bezig zijn als het proza waar we ons meestal van bedienen.

Van Veltman komt één dezer dagen zijn nieuwe bundel „Zout” uit. Omdat dat eigenlijk één groot gedicht is, willen we daar niet een klein partje uit isoleren. „Zout” zult u dus gewoon moeten kopen.

Als eerste kennismaking kozen we voor een sonnet uit Veltman's eerste bundel „De zaken en de dood”, die verscheen bij Polak en Van Gennep. Daar werden ook zijn latere boeken „Spiegelgevecht”, „Destinaties” en „Negentien Vilanellen” uitgegeven.

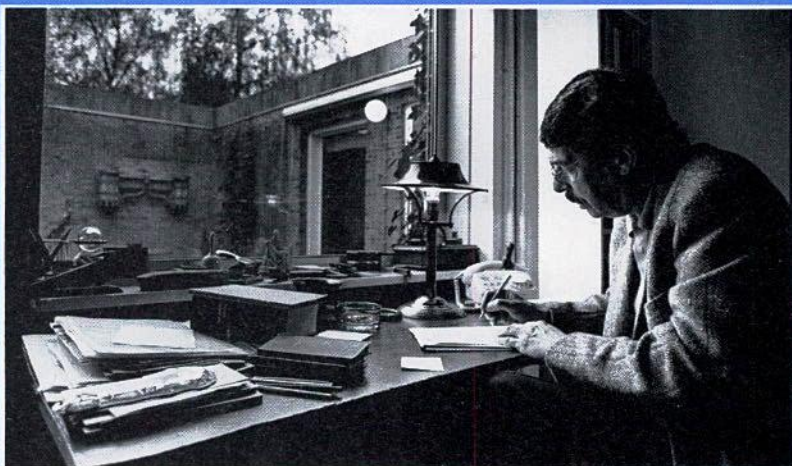

Foto: Chris Pennarts

DILEMMA

*Langzaam spitst het conflict zich toe: de dichter
ontloopt de zakenman. En omgekeerd.
Men groet elkaar niet eens. De één beweert
de ander niet te kennen. Onverrichter*

*zake is zielskontakt geagendeerd.
De één daagt op. De ander niet. Ligt er
wellicht een mogelijkheid een vrede stichter
te vragen of hij intervenueert?*

*Verzoeningspogingen blijken gestrand.
Koeriers van goede wil beleggen prompt
weer nieuwe meetings desgevraagd. Zo komt
er hopelijk een compromis tot stand.*

*Misschien blijkt achteraf niets aan de hand,
berust de splijting op een misverstand.*

DE TIJD TEGEN

Brazilië wordt door zijn buurland Argentinië wel eens smalend een „zwarte staat“ genoemd. Maar zelf is het land er trots op dat het een multiraciale samenleving heeft. Diskriminatie tussen de vele verschillende bevolkingsgroepen en rassen lijkt weinig voor te komen. Dat geldt echter niet voor het lot van de oorspronkelijke bewoners van dit grootste land van Latijns-Amerika. Want als de Indianen ter sprake komen, lijkt de Braziliaanse rassistische plaats te maken voor een zekere schaamte en ergernis.

Toen de Portugezen zo'n vijf eeuwen geleden Brazilië voor hun land in bezit namen, leefden er ongeveer vijf miljoen Indianen in het land. Toen begon het proces van plundering en uitroeiing in naam van de blanke vooruitgang. Tot op de dag van vandaag delven de Indianen het onderspit tegen goudzoekers, jagers en veebaronnen. Vooral de laatste jaren eisten een zware tol van de Indiaanse bevolking in het Amazone-gebied. Steeds meer autowegen en spoorlijnen doorkruisen hun grondgebied, dammen verrijzen, en hun jachtgronden worden platgebrand ten behoeve van mijnbouw of veeteelt. Momenteel telt men nog maar zo'n 220.000 Indianen.

De beschuldigingen van vooral de kerk zijn zeer ernstig. Zo zou het Amazone-gebied worden „opengelegd“ door het plegen van moordaanslagen, platbranden, van dorpen, vergiftigen van drink- en viswater en het uitvliegtuigen strooien van giftige stoffen. Ook wordt met name de Funai ervan beschuldigd dat het onder één hoedje speelt met de „openleggers“. Terwijl deze organisatie er juist voor is om de belangen van de Indianen te behartigen, bijvoorbeeld door het grondgebied van de Indianen te beschermen tegen indringers. Volgens de huidige grondwet van Brazilië zijn de Indianen onmondige kinderen van de staat. Zij hebben dezelfde status als minderjarigen er kan dus eigenlijk geen sprake zijn van enig recht op zelfbeschikking volgens deze grondwet.

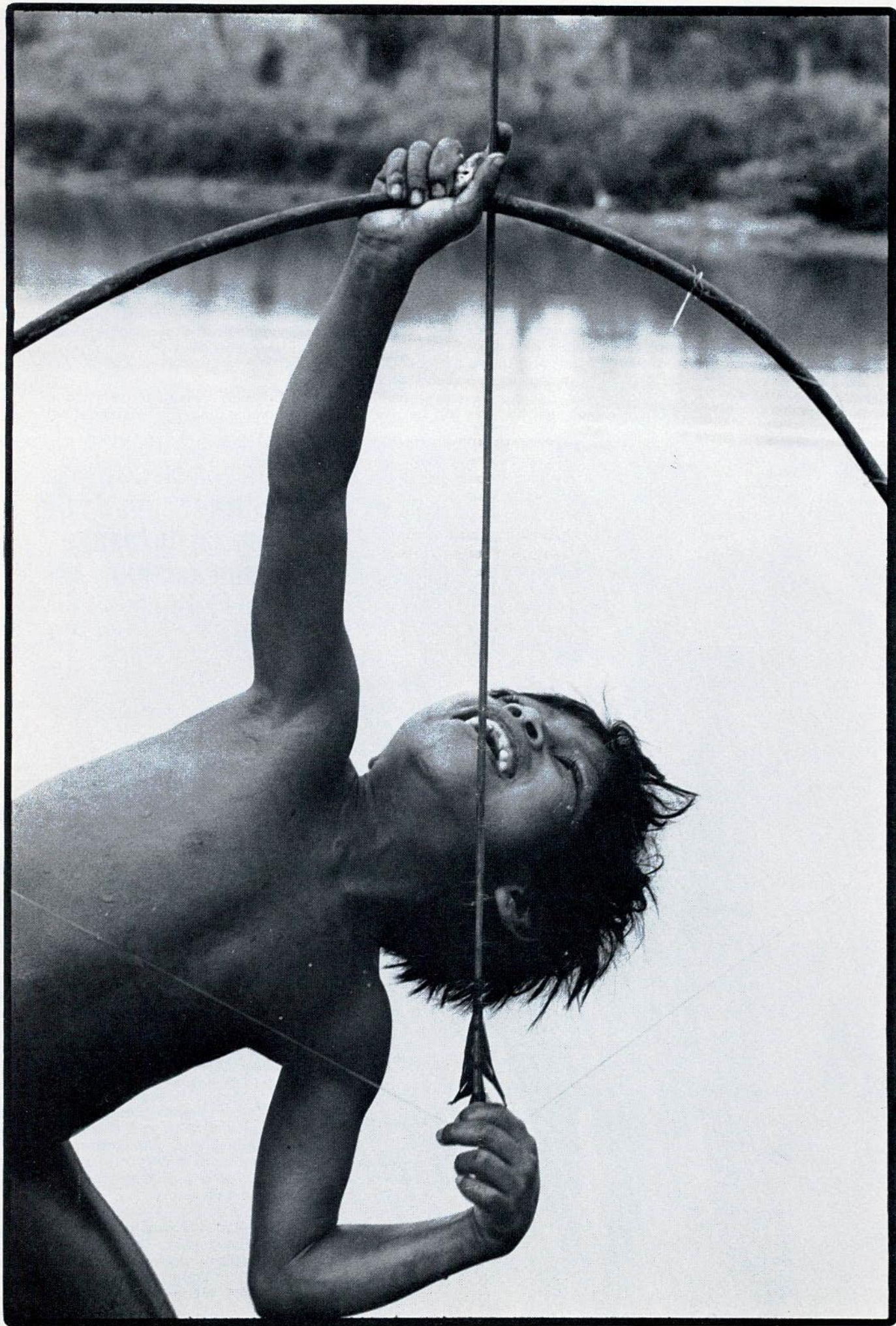
De kerk krijgt in haar strijd voor de Indianen met name steun van nationale en internationale milieugroeperingen en mensenrechtenorganisaties. De regering lijkt er zich vooralsnog weinig van aan te trekken. De rijke bodemschatten in het Amazonegebied worden als onmisbaar bestempeld voor de economische groei van Brazilië. Wat er is gebeurd met de Indianen in Amerika en met de Aborigines in Australië dreigt nu voor de Amazone-Indianen: rijke culturen verdwijnen onherroepelijk van de aardbodem, hele stammen worden uitgeroeid door moord en ziekte.*

Bron: ANP

VOOR DE AMAZONE-INDIANEN IS ER GEEN TIJD OF PLAATS

Michel Pellanders en Marion Hoekveld bezochten negen maanden lang de bedreigde Indianen in het Amazonegebied. De Funai probeerde hun pogingen om in contact te komen met de Indianen ijverig te torpederen, de overheidsinstantie heeft geen behoefte aan pottekijkers. Toch slaagden zij erin de dorpen te bezoeken van onder andere de Krahô-Indianen die al zo'n honderd jaar contact hebben met de westerse wereld, en de Arara-Indianen die nog maar vijf jaar geleden voor het eerst een blanke aanschouwden. Hij (fotograferend) en zij (schrijvend) geven in dit verhaal hun indrukken weer van hun kennismaking met mensen die in breekbare harmonie met de omringende natuur leefden tot de westerse beschaving verscheen. Hun boeiend relaas in woord en beeld maakt duidelijk wat zich zo ver van ons bed afspeelt. Wij hier in het rijke geïndustrialiseerde westen met onze aarzelende eerste pogingen om uit de wurgende greep van onze eigen natuurvernietigende cultuur te komen, kunnen iets heel kostbaars leren van deze mensen die tijd noch toekomst kennen.

Foto's: Michel Pellanders
Tekst: Marion Hoekveld

„Onze geschiedenis komt van heel lang geleden”, zegt de oude Eleixo Krahô, „maar met de komst van Pedro Cabral uit Portugal begon voor ons de verandering.” We zitten onder de reusachtige mangobomen naast zijn hut. Het dorp ligt in een cirkel voor ons. Iedere hut heeft een plek op de cirkel met een pad naar het midden naar de centrale ronde zandvlakte, de *kã*. Aleixo tekent voor ons een stralende zon in het zand. „Zo zijn alle dorpen van de Krahô, al zolang we leven. Er was eens een tijd dat ook onze huizen rond waren. We maken ze nu vierkant, zoals jullie huizen. Maar ons dorp blijft rond, dat heeft te maken met het leven van de Krahô. Op de *kã* gebeurt alles. Daar komen we bij elkaar, daar beginnen de dag en de nacht, daar wordt ook de opbrengst van de jacht en van het verzamelen verdeeld. Iedereen woont bij ons evenver van het midden, er is geen verschil.” De Krahô hebben al zo’n eeuw contact met de blanke wereld. Behalve hun ei-

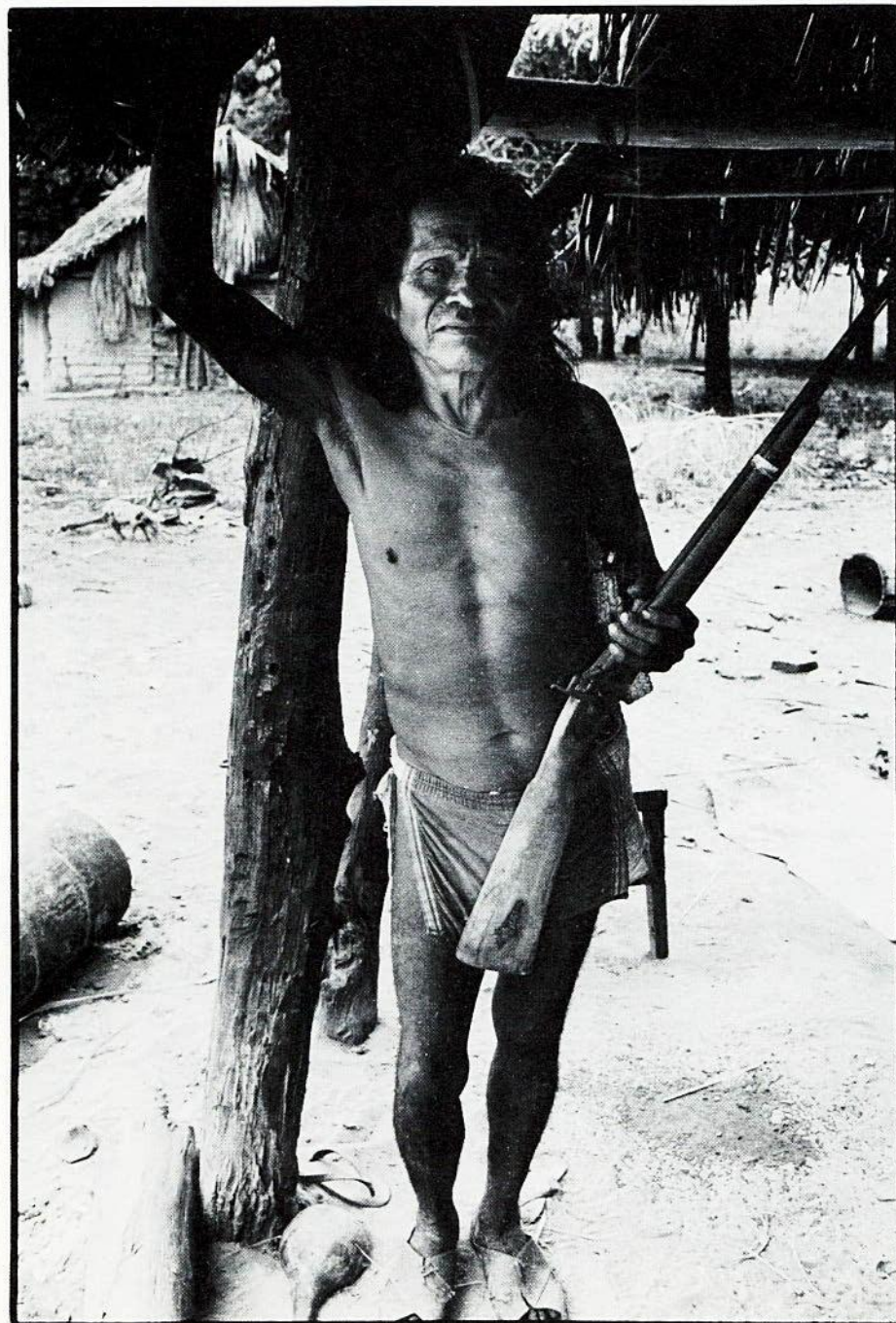
gen taal wordt er portugees gesproken. Verder heeft iedereen kleren om naar de stad te gaan en is geld het betaalmiddel geworden. De oude Eleixo denkt veel na over de verschillende werelden van de *kupêm* (de blanken) en die van de *merrim* (de indianen). „De zon en de maan zijn voor ons de tijd. Die zal de blanke nooit kunnen vernietigen. De blanke is niet iemand die alles kan, dat dachten wij *merrim* vroeger wel. Jullie blanke wereld is een heel andere dan de onze. Veel lawaai van machines, ’s nachts is het er heel licht en klokken zeggen wat je moet doen. In jullie wereld bestaat vroeg en laat uit cijfers en ook de toekomst is een cijfer.” In de dagen die we in het dorp van de Krahô doorbrengen, leren we Aleixo kennen als een filosoof, een wijze oude man vol dromen en ideeën. Zo wil hij eens naar Amerika om gedachten uit te wisselen met de Navaho-indianen. Hun geschiedenis heeft vele overeenkomsten met die van het volk van de

Krahô. Ook stelt hij voor dat wij zijn volk zullen vertegenwoordigen in „Holanda”, ieder volk heeft immers een ambassadeur in een ander land. In de lange gesprekken met Aleixo voelen we de eeuwen in elkaar schuiven.

De apen als silhouetten tegen de hemel, de blauwe vlinders zo groot als vogels, de zwarte rovers als vliegers boven de boomtoppen, de vissen met tanden, het dichte gezoem van insecten, de geur van warmte en water, het is allemaal echt. De Krahô leven temidden van wat voor ons een film lijkt. Voor hen is het land de moeder. Voor haar moeten ze zorgen, dan zorgt zij ook voor hen. Zo houden in de geïsoleerde gebieden mens en natuur elkaar nog in balans, ver weg van de roofzuchtige ideeën van onze 20ste eeuw.

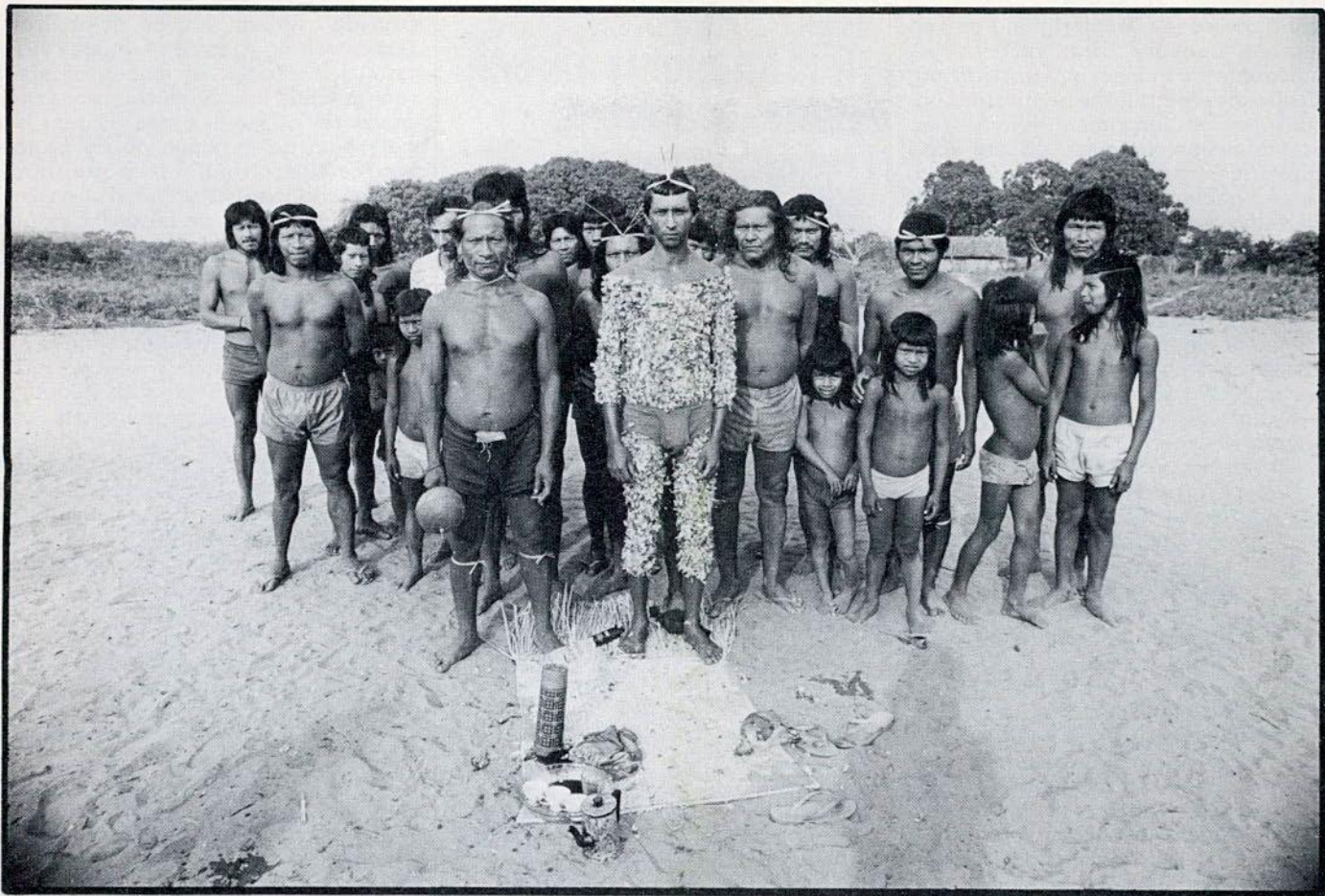
De oude Aleixo stelt vele vragen. Vragen die duidelijk maken dat het onmo-

**De zon en de maan
zijn voor ons de tijd.
Die zal de blanke
nooit kunnen
vernietigen**

gelijk is om een Indiaan om te scholen tot landarbeider die meewerkt aan de opbouw van de Braziliaanse samenleving. Toch is de Funai druk bezig om de Indianen stukjes met eigendom, onderwijs en economische projecten toe te dienen. Maar er is geen opening in hun cultuur waar het harmonisch ingeschoven kan worden. Hun cultuur is als een perfect uurwerk, resultaat van de harmonische ontwikkeling van eeuwen. Onze westerse wereld ontregelt het onherroepelijk. Aleixo probeert wel oplossingen te vinden. Zo maakten de Krahô zich in 1982 los van de hun opgedrongen „vader” door de Funai-mensen uit hun dorp weg te sturen. Gevolg was dat alle regeringshulp stopte en steeds opnieuw wordt geprobeerd om controle over het dorp terug te krijgen. Overleg is onmogelijk, respect lijkt alleen een Indiaanse eigenschap. Dat je trots zou kunnen zijn op mensen die de geschiedenis van je land dragen met zo’n rijkdom aan taal en cultuur, komt niet op bij de regeringsmensen en de projektontwikkelaars.

We vliegen boven het immens grote Amazonegebied. De diepte beneden ons is een oerlandschap, een uit de losse hand getekende landkaart uit de oudheid. Rivieren kronkelen zich als reuzenslangen door het ondoordringbaar groene dak van de aarde. Er doet

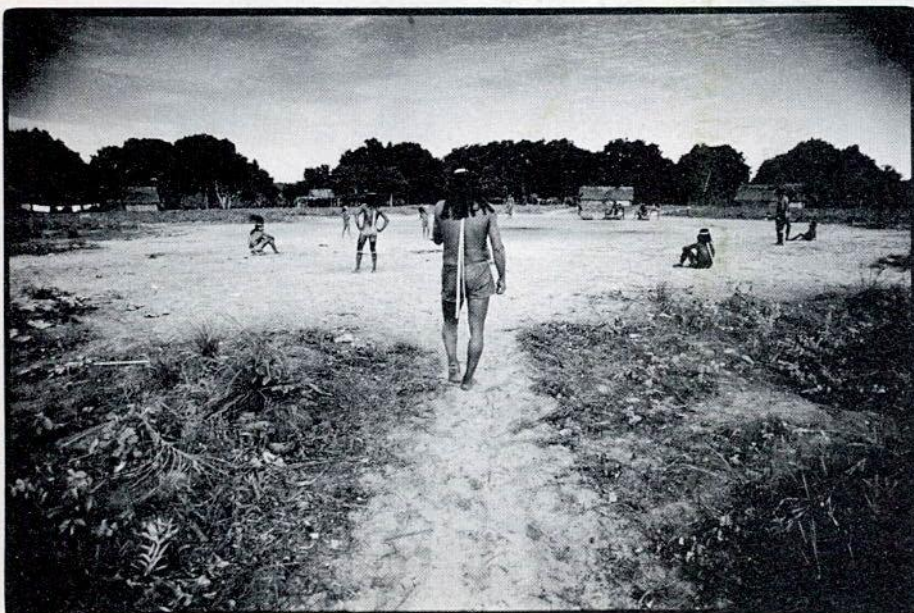

Aleixo, rechts naast de gevederde man: „Als een blanke een tijd bij ons is en als we allemaal voelen dat hij een vriend is, dan dopen we hem Krahô. Dat is een ritueel feest. De vrouwen van de familie waartoe hij zal behoren, beplakken hem helemaal met kleine veren. Zijn handen, voeten en hals worden rood geverfd met urucú. (rode plantaardige verfstof). Z'n haren worden op z'n Krahô geknipt, met een rode cirkellijn boven op het hoofd. We dragen hem naar de rivier en weer terug naar de kã. Hij krijgt een naam, een vader, een moeder, een hele familie en daardoor rechten en plichten binnen ons volk. Hij of zij is dan Krahô geworden. Zo leven de Krahô over de hele wereld.“

zich daar diep onder ons een levende stilte vermoeden waar ritme, orde en ruimte levenskrachten zijn van de onverbreekelijke eenheid tussen mens en natuur. Maar hoe lang nog? Ineens lijkt me tijd als porcelijn zo kwetsbaar. De

westerse mens overheerst door bezit en macht, door egoïsme en kortzichtigheid. De westerse mens dreigt de hele mensheid de diepte in te trekken. Het is een wedren tegen de tijd die de Indianen in snel tempo aan het verliezen zijn.

Een dorp van de Krahô-Indianen. In het midden de kã waar alles gebeurt. De huizen staan alle evenver van het midden.

Zoals de Arara-Indianen die we bezochten. Ze hebben nog maar vijf jaar contact met blanke mensen. Al 70% van dit volk is inmiddels gestorven aan deze tragische ontmoetingen. In een paar jaar tijd verdween vrijwel een geheel volk. Toevallige confrontaties liepen uit op moordpartijen. En later, na meer vreedzame contacten stierven de Indianen aan griep, mazelen en malaria. Hun lichaam kent deze ziektes niet, er is geen dokter en hun pajé (sjamaan) weet er geen raad mee.

De Arara leven in het hart van het oerwoud, in een andere tijd, een andere beschaving. Rondtrekkend bewoonden zij een groot gebied. Maar hun land ligt te dicht bij de Transamazone-weg en een geplande hydro-elektrisch project. Voor de Arara heeft er een „tijdsbeving“ plaatsgevonden. Voor hen is tijd niet meer de reis van de zon en de maan. Er is een bres geslagen in de cyclus die al eeuwenlang de fysieke en de mytische wereld, de natuur en cultuur onverbreekelijk met elkaar verbindt. De balans is verbroken. Wat toekomst is, weten de Arara niet. Ook niet wat hun toekomst zal zijn. Dat over vier jaar hun land verdwenen zal zijn in een groot stuwmeer, weten ze niet. De wereld is voor hen te klein geworden.

Hoe kan het dat de Arara en ook de

Krahô zoveel nieuwsgierigheid en vertrouwen hebben? Hun recente geschiedenis is immers vol verwarring, vol ellende. Toch zijn zij nieuwsgieriger dan wij ooit zullen kunnen zijn. Als perfecte mimespelers en met enkele woorden Portugees stellen de Arara ons dagen- en nachtenlang vragen en vertellen ze ons verhalen. Zoals bijvoorbeeld Murtatê, 26 jaar oud staat op de Funai-lijst. Indianen kennen hun leeftijd niet, tellen is hem vreemd. Eén, twee, veel is hem exakt genoeg, nog wel. Ik moet leren hem niet meer te vragen naar het hoeveel, het hoever en wanneer. Voor hem geldt dat door een getal de balans verdwijnt, de verbondenheid met de dingen. Hoeveel kinderen? Die en die en die en nog één wijzen ze me aan. Wanneer? Tijd wordt gevormd door vele gebeurtenissen die één voor één worden verteld. Hoever? Tot de zon dáár staat. Er is geen regen, geen wind, de zon is warm en volledig. De zon en de insecten doen je voelen hoe laat het is. Horen, voelen en zien, afgaan op je zintuigen.

Toch draagt Murtatê altijd een rood plastic kinderhorloge. Wij vragen hem hoe laat het is, hij kijkt naar de zon en wijst op z'n horloge. Hij weet het wel en ook weer niet. Want op z'n horloge is het altijd half vier. Het voor ons zo vanzelfsprekende verband tussen tijd en wijzerplaat is ineens ver te zoeken. Voor Martatê is het simpeler om de motor van de boot weer aan de gang te krijgen, oorzaak en gevolg liggen hier dicht bij elkaar. Trots vaart hij ons

**Hun cultuur is als een
perfekt uurwerk,
resultaat van de
harmonische
ontwikkeling van
eeuwen. Onze
westerse wereld
ontregelt het
onherroepelijk**

naar de overkant van de rivier. Daar verbouwen de Arara op een stuk land maniok (cassave). Ze maken er meel van en sinds kort produceren ze meer dan ze zelf op kunnen eten. Tijdens het werk eten de Indianen op de Funai-post. Ze zitten op hun hurken op de bank en eten spaghetti, rijst, brood en suiker. Nieuw voedsel dat ze lekker beginnen te vinden. De Funai zal het meel naar de stad brengen en terugkomen met kogels voor de jachtgeweren, met vislijnen en haakjes, met suiker en zout en misschien met kralen. Allemaal dingen die de Arara nog maar pas hebben leren kennen en die een belangrijke plaats in hun leven beginnen in te nemen. Ook weten ze dat er altijd wordt geruild met geld. De Arara zijn op weg naar „de beschaving“, op weg naar een ander leven. Daar zal geen tijd en geen plaats zijn voor hun eigen cultuur met z'n ingewikkelde verbondenheid van alles met alles.

Een klein bericht in de lokale krant dat op 17 juli 1987 de Funai contact heeft gemaakt met nog onbekende Arara-Indianen aan de Iriririvier, 400 kilometer van de stad Altamira. Men grendelde het gebied af, stuurde een groep artsen en verpleegsters, en maakt zich klaar om in het gebied een Funai-post te installeren. Het bericht lijkt een onbeduidend nieuwtje, het vervolg en de afloop zal de krant wel nooit halen. Toch zijn er in deze eeuw al in totaal 80 Indianenvolken verdwenen. In de 16e eeuw, toen Pedro Cabral uit Portugal voet zette op Braziliaans gebied, waren er nog 5 mil

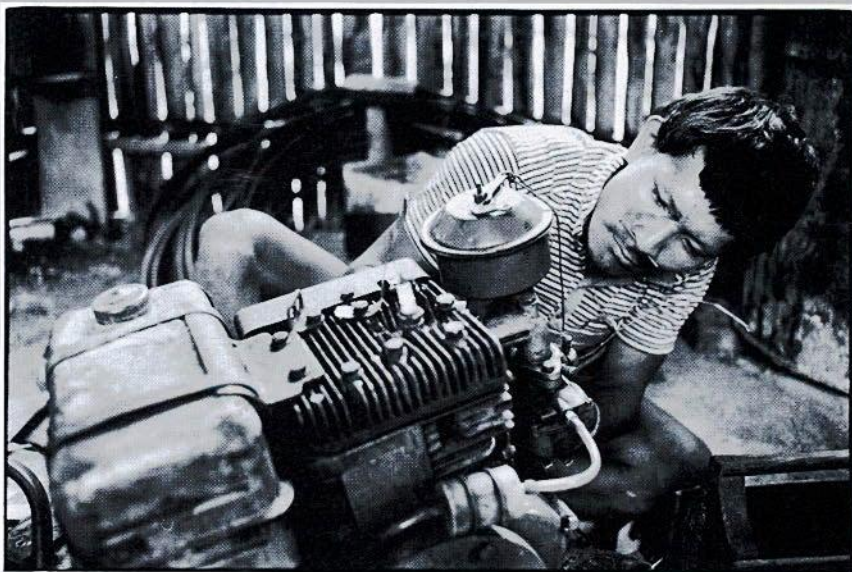
Arara-Indianen, voor het eerst met potlood en papier, tekenen de dieren van het oerwoud – ieder tekeningetje is minuskuul klein en geeft een totaal beeld waarop binnen- én buitenkant te zien zijn.

Voor de Arara heeft er een „tijdsbeving” plaatsgevonden. De balans is verbroken. Wat toekomst is weten de Arara niet. Wat hun toekomst zal zijn ook niet

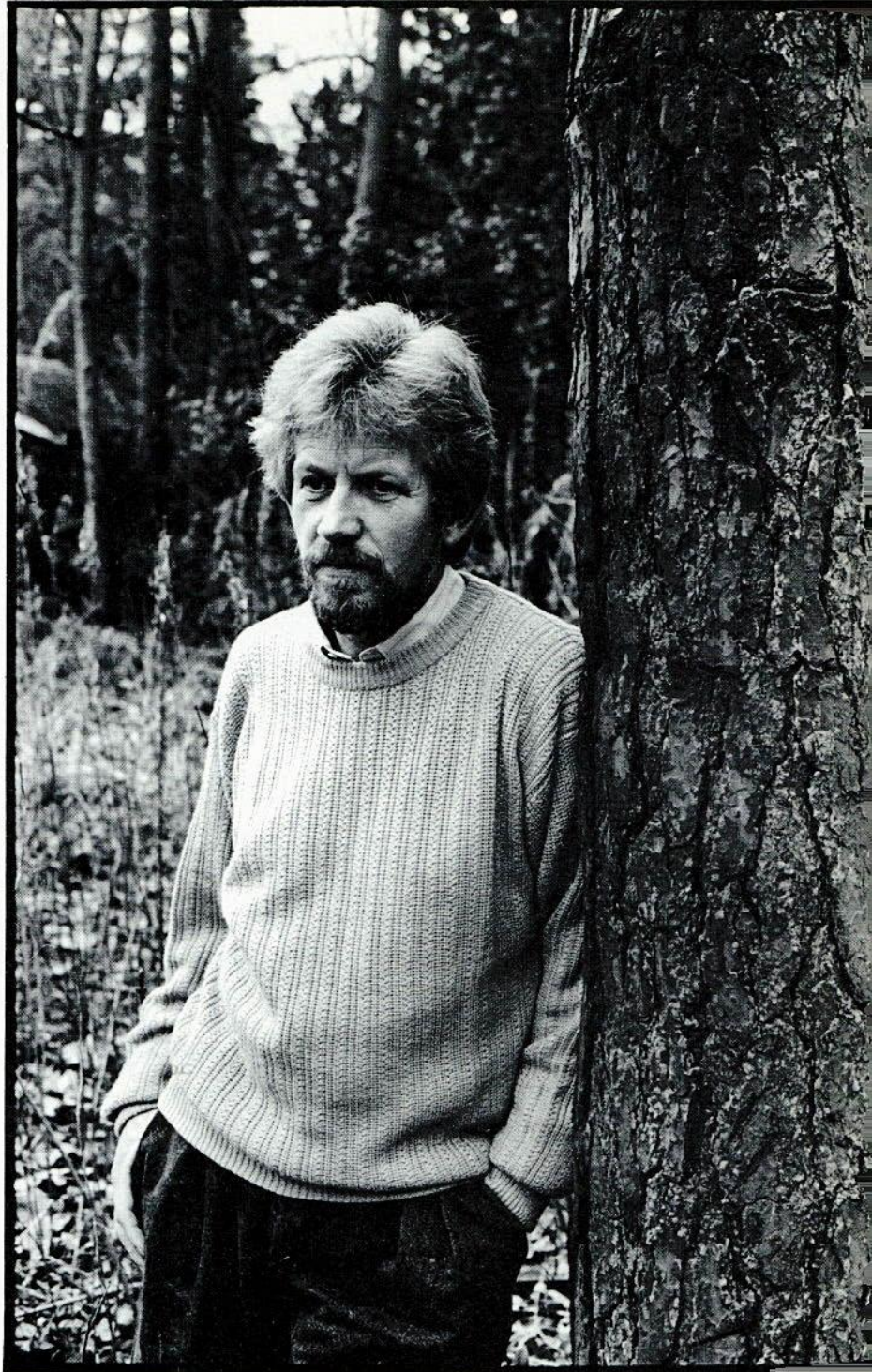
Bovenstaande foto is genomen in 1982. Drie Arara-Indianen , pijlkokers in de hand, een klein stokje dwars door hun neus. Mensen zonder wenkbrauwen. De foto is het verstilde moment van de eerste vreedzame ontmoeting met onze wereld. Wat moet dat voor hen betekenen: voor het eerst ervaren, nooit geweten hebben maar toch verleid worden en dan nooit meer terug kunnen. Het eerste contact, de eerste stap op weg naar het einde. In het midden Murtatá.

De onderste foto is gemaakt in 1987, vijf jaar later. Murtatá heeft de aanraking met de westerse wereld overleefd. Hij repareert de buitenboordmotor van zijn boot.

joen Indianen, nu nog slechts 220.000. Ze zijn verdeeld over zo'n 150 volken, soms nog maar bestaand uit een zestigtal mensen. De volken zijn vaak zeer verschillend, met hun eigen taal, eigen cultuur. Allen reageren weer anders op de ingrijpende gebeurtenis van het contact met de westerse wereld.

De toekomst wordt voor hen bepaald, ze moeten worden bijgeschaafd tot „gewone mensen”. Dat is de taak van de Funai, die optreedt als de voogd van de Indianen. Onze instantie probeert het proces van aanpassing niet al te desastreus te laten verlopen. Maar slaagt daar niet in. Misschien zou het nog kunnen lukken met veel respect en veel tijd. Met een houding dat er veel te leren is van deze mensen die zo in volledige harmonie met de natuur leven, die zo'n ongelofelijke kennis van dieren en planten hebben, die meesters zijn in muziek maken en die het begrip uitbuiting geheel niet kennen. Ze worden alleen maar als lastig beschouwd, passen niet in het idee van de vooruitgang, ze moeten 'blanken' worden: de Arara en de Krahô, de Tikuna, Nambikwara, Asurini, Yawanawá, Parakanã, Kanemari, Xavante, Suruí, Cinta Larga, Zoró, Wasusu, Hahaintesu, Macú.

Door Dick van der Peijl

Met het boek „De markt van welzijn en geluk”, waarin hij grote vraagtekens plaatste bij de ongebreidelde groei van het zogenoemde welzijnswerk, kreeg hij landelijke bekendheid. Stad en land, en ook Vlaanderen, reisde hij af om in forums, op symposia en congressen zijn standpunten te verkondigen en te verdedigen. Nu nog achtervolgt zijn bestseller hem, terwijl hij het welzijnswerk allang heeft afgeschreven.

„Schaarste”, „grenzen” en „publieke diskussie” zijn nu de trefwoorden van een boeiend denker die op 1 februari door de stichting Socrates werd aangesteld als bijzonder hoogleraar in de humanistische wijsbegeerte aan de Landbouwniversiteit van Wageningen. De relatie tussen mens en natuur is zijn favoriete onderwerp. Daarbij blijven Mao, Camus, Sartre, Foucault, Locke en Hobbes niet onbesproken – evenmin als de in opspraak geraakte Heidegger en de filmer en toneelschrijver Fassbinder. We snijden vele onderwerpen aan, waarbij steeds „de moed om mens te zijn” de rode draad blijkt te zijn die door het werk en het denken van Hans Achterhuis loopt.

VAN DE MARKT VAN WELZIJN EN GELUK NAAR HET RIJK VAN DE SCHAARSTE

Zijn vuilnisbakken hondje is het leven-de beeld van de vergankelijkheid van de natuur. Kwijlend en schor blaffend strompelt het naar zijn mand, alleen op handgeklap van zijn baas reageert hij nog. „Als het leven lijden voor hem wordt, gaan we naar de dokter.“ Een fier en graai oosters beeld (‘een erfstuk’) trotseert naast de hondenmand de tijd. Hans Achterhuis zet thee en ploft even later wat rafelig neer op de bank. Grijs, pluizig haar omlijst zijn vriendelijk gezicht, een oostelijke tongval geven zijn weloverwogen woorden iets afgeknepends. „De basis van mijn denken is al terug te vinden in mijn boek over Camus. Maar Illich en Paul Ofreire waren ook heel belangrijk voor me. Volgens Camus waren er twee werkelijkheden: de natuur en de geschiedenis. Onze generatie heeft de natuur vaarwel gezegd, wij zijn de geschiedenis ingedoken. Voor Camus is het goede niet aanwezig, je kunt het kwaad alleen een beetje afremmen. Hij keerde zich tegen het absolute, de lijn naar God, naar de mateloosheid die wordt nagestreefd. Dat is ook het verschil met Sartre die in het existentialisme vluchtte, een absoluut idee. Bij de Grieken zie je dat niet, die wisten maat te houden, de grens aan te houden.“

Dr. Hans Achterhuis werd in de oorlog,

De vrijheid van meningsuiting mag niet worden aangetast, zelfs niet als in de pers de tirannenmoord wordt verkondigd. Camus leek zeer sterk op een man als Van Randwijk, eens hoofdredacteur van Vrij Nederland. Die geloofde net als Camus dat na de oorlog de verstarde verhoudingen zouden afbrokkelen. Helaas was dat niet het geval. Toch bleef hij een onafhankelijk denker die geloofde in verandering.“

Er ontspint zich een discussie over het begrip ‘vrijheid’. Kun je in bijvoorbeeld Nicaragua ook dezelfde waarde toekennen aan het begrip vrijheid? „Er zijn twee houdingen mogelijk. Je kunt uitgaan van de absolute moraal, de vrijheden boven alles stellen. Een andere lijn is die van politiek-Machavellisme. Sartre heeft daar een mooi boek over geschreven. ‘Tussen de Raderen’. Het gaat over twee vrienden, waarvan de één blijft vasthouden aan de absolute waarden, terwijl de ander vanwege zijn politieke functie moet schipperen. Hij beschrijft het konflikt tussen de twee vrienden. Sartre en Camus hebben ook zo’n discussie gehad. De boeken ‘Les maîtres de la parole’ van Sartre en ‘Les Justes’ van Camus zijn daar het resultaat van. Sartre zat meer op de lijn van de vuile handen, terwijl Camus zijn grenzen stelt. Zo achtte Camus het gooien

tiel gebeurde. Dat komt ook doordat de intellectuelen in die tijd een wat wereldvreemde, gesloten groep vormden. Er vond daardoor geen openbare discussie plaats, veel Duitse intellectuelen zijn met de nazis meegegaan. Hannah Arendt daarentegen heeft altijd de publieke ruimte om te praten verdeeld. Het is soms niet altijd leuk om uitspraken te doen – haar uitspraken in het Eichmannproces na de oorlog zijn haar bepaald niet in dank afgenomen –, maar toch moet je er aan vasthouden.“ „Het verbod op het opvoeren van het stuk van Fassbinder heeft, denk ik, veel te maken met het trauma van de Tweede Wereldoorlog. Het percentage Nederlandse Joden dat vermoord is, is natuurlijk heel erg groot. In Denemarken mocht het stuk wel opgevoerd worden. Ik denk dat dat ook terug te voeren is tot de houding van de Denen in de oorlog. Daar heeft de Koning zich uitgesproken tegen het dragen van een Jodenster. Daar vond al tijdens de oorlog een politieke discussie plaats. De Duitse Kommandant in Denemarken wist er geen raad mee. In Nederland heeft nooit zo’n openbaar debat plaats gevonden. En ook nu dreigt die openbare discussie weer te verzanden. Maar het is juist zo belangrijk om dat soort gruwelijkheden te voorkomen.“

Zijn nieuwe functie als bijzonder hoogleraar in Wageningen, noemt hij „een nieuwe uitdaging“. „Ik vind het heel spannend om me niet alleen met filosofie bezig te houden maar ook met mensen met een verschillende maatschappelijke achtergrond. Ik vind het ook aantrekkelijk dat ik nu zelf promovendi kan begeleiden. Ook binnen de landbouwwereld is bovendien het nodige aan de gang.“

Is er een Achterhuis-school in Nederland?

„Nee, nee, die is er zeker niet. Niet alleen door Camus, maar ook door Illich. Maar er is ook geen lijn of school Illich. Bij mij niet, maar ook bij mijn vrienden en ex-studenten niet. Binnenkort komt Illich op bezoek, maar dat wordt meer een onderonsje. Met een beperkte groep praten we met hem. Illich is een beetje uit op het ogenblik. Maar je kunt, om op je vraag terug te komen, niet spreken van een bepaalde school. Al ga je wel proberen wat uit te bouwen. Zo ben ik nu bezig met het begrip ‘schaarste’. Binnenkort komt er van mij een dik boek over uit. Daarvoor ben ik gewoon weer de grote filosofen gaan lezen. Dat was weer heel spannend. Vooral Hobbes, een empiricus die een bewonderaar is van de wiskundige methode, Locke,

Interview met de filosoof Hans Achterberg, sinds kort bijzonder hoogleraar humanisme in Wageningen

in 1942, in Hengelo geboren. In Utrecht studeerde hij theologie en in Straatsburg filosofie. In 1967 promoveerde hij in Straatsburg op het proefschrift „Camus, de moed om mens te zijn“. Voor zijn studie over Camus dompelde hij zich niet alleen onder in het denken van de Franse filosoof, maar ook in de wereld waarin hij leefde. „Ik wist in die tijd alles over Parijs, ik was helemaal thuis in de wereld van Camus. Wie met wie omging, wat ze deden. Noem maar op. Heerlijk was dat.“

In de lijn van Camus meldde Achterhuis zich daarna bij Amnesty International. „Ik heb me toen zeer sterk met de mensenrechten bezig gehouden. Ook daarna bleef me dat sterk bezig houden, maatschappelijke vrijheden en onafhankelijk denken zijn immers enorm belangrijk. Camus heeft eens gezegd:

van bommen niet gerechtvaardigd in de strijd.

Via het thema van de vrijheid belanden we bij actuele discussies in Nederland die zoveel met vrijheid van meningsuiting te maken hebben. Zoals het verbod van het college van bestuur van de Universiteit van Amsterdam om een debat over de filosoof Heidegger, die sterk sympathiseerde met de Nazis; en het verbod om het stuk van Fassbinder op te voeren. Achterhuis is er zeer duidelijk over.

„Het is belachelijk dat het niet kan. Ik zelf heb vreselijk de pest aan Heidegger, maar dan verlaat ik me op Hannah Arendt. Ze had voor de oorlog een verhouding van Heidegger. Ze is er mee gekapt vanwege de grenzeloze naïviteit van Heidegger. In begin dertiger jaren was hij al nazi. Hij zag niet wat er poli-

(apostel van de revolutie van 1688 in Engeland, politiek filosoof en puritein/DvdP) en Rousseau (vader van de romantiek, de filosofie van het hart/DvdP) hebben me enorm geboeid. Ik heb ook Marx en Foucault weer gelezen, maar dat was toch minder indringend dan de andere drie."

In zijn nieuwe boek 'Het rijk van de schaarste', (dat waarschijnlijk in mei uitkomt) trekt Hans Achterhuis lijnen vanaf de Renaissance door naar heden. „Er is een beweging gaande die begint in de Renaissance. Het heeft te maken met de grenzeloosheid, de voortdurende expansie. In de Middeleeuwen waren de behoeften nog eindig, na die tijd verandert dat. Men loopt elkaar in de weg, er is nooit genoeg. Hobbes noemt het de oorlog van allen tegen allen. Die onderlinge concurrentie vindt niet alleen plaats tussen mensen, maar ook tussen staten. Tilbergen pleit altijd voor een wereldregering om die concurrentie uit te bannen, maar dat lijkt me utopisch en zelfs gevaarlijk.

In mijn boek houd ik wel de lijn met de huidige maatschappij vast. Zo schrijf ik ook over de schaarste in de gezondheidszorg en niet te vergeten de schaarste op de voedselmarkt. In Ethiopië en in de Sahel is de schaarste massaal en spektakulair, maar in landen als India en op de Filipijnen is het veel sluipender aanwezig. Het heeft natuurlijk alles te maken met de internationale verhoudingen, de schaarste in als het ware geïnstitutionaliseerd. Als je beschrijvingen leest over Afrika 200 jaar geleden dan was er geen gebrek, maar eerder een situatie van overvloed. Door onze westerse invloed is dat veranderd. De hele wereldbevolking kan gevoed worden, maar dan moeten wel de machtstructuren doorbroken worden. Dan moeten de boeren in Afrika niet gedwongen worden om exportgewassen te telen, in plaats van voedsel voor de eigen bevolking te verbouwen. Ik weet niet direkt een oplossing. Structuren veranderen kan ik niet, maar er blijft heel wat om aan te tonen."

De Utrechtse filosoof behoort niet tot de groep mensen die verlangend achterom zien naar de Middeleeuwen, toen de natuur nog overvloedig was en in veel gevallen ongerept. „Hobbes is al van de onderwerping van de natuur uitgegaan. Maar in onze tijd is er rooibouw op de natuur gepleegd, zeker in de Derde Wereld. In India bijvoorbeeld wordt er onoordeelkundig en in het wilde weg bos gekapt. Het hout levert aan een bepaalde groep mensen direkt profijt op, maar de bewoners van de Himalaya hebben daardoor last van erosie. Vroeger was in India de boom heilig, dat is met het kapitalistische systeem verloren gegaan. Er is daar nu een tegenbeweging op gang gekomen, de Chipko-beweging, waarbij vrouwen zich vast ketenen aan bomen. Ze vereenzelvigen zich met die bomen. Onze Westerse houding is vooral gebaseerd op dat we de schade aan het milieu wel zullen en kunnen oplossen. Maar je kunt er natuurlijk donder opzeggen dat er technisch moeilijk iets aan de aantasting van de ozonlaag is te doen. Ik gok niet

Ik weet niet direkt een oplossing. Structuren veranderen kan ik niet, maar er blijft heel wat om aan te tonen

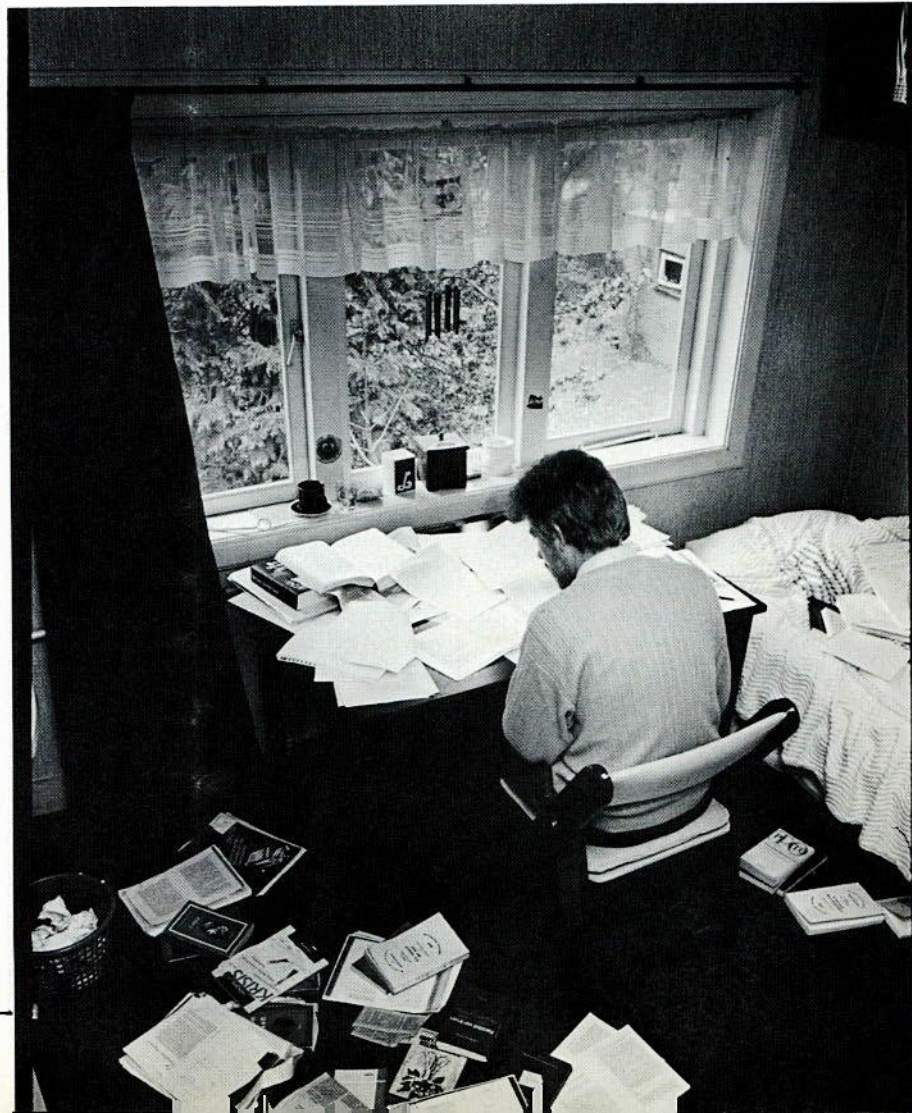
op technologische mogelijkheden. Ik vertaal de vooruitgang in mijn boek vanuit het begrip schaarste."

De dochter van Achterhuis komt binnen. Geïnteresseerd luistert ze naar het verhaal van haar vader, maar even later stapt ze toch zonder gewetensproblemen in de lesauto die voor komt rijden. „Mijn kinderen geloven wél in de technologische vooruitgang. Maar ik ben over die ontwikkeling niet pessimistisch. Dat komt omdat ik alles wil begrijpen. Met de natuur is het redelijk uit de klauw gelopen, maar je kunt mensen niet dwingen om rekening met het milieu te houden. Dan krijg je een soort ecofascisme."

„Vanuit mijn geloof in de publieke discussie denk ik dat mensen zich wel uitspreken, dat er wel wat verandert. Je ziet dat steeds meer mensen overstappen op natuurlijker voeding. Ook de boeren zijn niet gelukkig met de situatie waarin ze zitten. Daar zou iets mee gedaan kunnen worden", blik Achterhuis optimistisch voor zich uit. Een culturopessimist kun je Achterhuis dan ook niet noemen. Ook al wijzen er een hoop tendenzen in een wat minder zonnige richting als het gaat om het leven op de

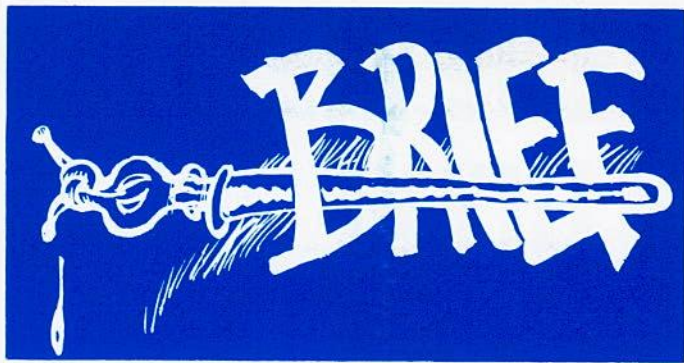
aardbol. „Ach er zijn wel meer kulturen ten onder gegaan. Denk maar eens aan Mesopotamië. Een heilig geloof in verandering, althans de mogelijkheid ervan, zijn niet vreemd aan de opgewekte kijk van de filosoof op de wereld.

„Ik haal natuurlijk een hoop intellectueel plezier uit het feit dat ik zie hoe het allemaal samenhangt met schaarste. Daarnaast moet je ook positieve ontwikkelingen signaleren. Onlangs ontmoette ik Gerrit Huizer van het Derde Wereldcentrum in Nijmegen. Die vertelde me dat er de laatste tijd een heleboel basisbewegingen op een goeie manier bezig zijn in de Derde Wereld. Het moet toch voor een groot deel van onderop komen. Er is dus hoop. Maar ook al zou de tendens een andere kant opgaan, dan nog. Je moet zelf iets doen. Niet als zelfrechtvaardiging, maar gewoon de dingen doen die gedaan moeten worden. Waarvan je zelf denkt dat ze goed zijn, ook al gaan ze tegen een bepaalde modetrend in. Autonomie en onafhankelijkheid zijn zo belangrijk. De moed om mens te zijn, daar gaat het om. Je kunt wel zeggen dat dat mijn rode draad is."

**BEZORGD OVER
LEEGLOOP KERKEN?**

Wij zijn geschrokken. „Er bloeit iets moois tussen het Humanistisch Verbond en de Kerken”. Zo begint een artikel in het NRC-Handelsblad van daags voor Kerstmis, 24 december 1987. Als jarenlang lid van het HV, als plaatsvervangend lid van de Verbandsraad en als lid van het hoofdbestuur van de Vrije Gedachte ga je dan even recht opzitten en knipper je met je ogen...., maar je leest het goed. De nieuwe voorzitter van het HV, Jan Glastra van Loon hield een rede voor de Socrates-stichting. En de inhoud was zo opzienbarend dat een journalist van bovenvermelde kwaliteitskrant er bovenop dook. Hij wijdde een artikel aan de „nieuwe coalitie” die tussen HV en de kerken tot stand zou zijn gekomen. Want het zijn niet de kerken en het is niet de religie die een gevaar voor de mensheid vormen, maar de komende ekologische crisis en de huidige atoombewapening zijn veel grotere gevaren voor het mensdom. Grotere gevaren dan de christelijke geloofsijver. Althans volgens de voorziter van het HV. „En”, zo lezen we verder, „Jan Glastra van Loon toont zich bezorgd over de leegloop vanuit de kerken.....” Ja, leden van het Verbond, onze voorzitter is daar bezorgd over. „Want de kerken hebben in het verleden ook altijd al een stabiliserende invloed gehad op de samenleving.....” In het artikel wordt gewag gemaakt van de nieuwe fase waarin het HV is terechtgekomen. Wist u dat? Vanwaar deze vriendelijke maar onverteerbare woorden van de voorzitter? Maar daarvoor is ook een verklaring volgens de schrijver van het artikel. In de laatste weken van december hebben de kerken en het HV het konflikt dat er was over de verdeling van het aantal geestelijke raadslieden bijgelegd. „Wij” krijgen er zes bij en dan hebben we er in totaal 31. De roomskatholieken en de christelijken hebben er maar liefst 209 en in verhouding is het Verbond helemaal ner-

gens. Maar goed, er komen 6 raadslieden of -vrouwen het corps versterken. En daarvoor geeft de overheid subsidie. Maar is onze voorzitter daarom zo vriendelijk tegen de kerken. Want dat is toch ook een beetje het CDA? En dat is toch in wezen „de overheid”? Er staat nog veel meer opzienbarends in de rede van Glastra van Loon. Zaken waar de meeste humanisten en alle vrijdenkers (en ik noem ze vooralsnog in één adem) gewoon hun schouders over op halen. Over het gevaarlijke nihilisme bijvoorbeeld. Maar u leest ook iets over de ergernis die de voorzitter van het Verbond voelt opkomen „als ik MIJN koningin de bede hoor uitspreken”. Want dan denkt hij: „Christen, nu sluit je mij uit”. U kon dat allemaal lezen in het NRC van 24 december jl. Velen kennen mij als een voorstander van samenwerking binnen de drie organisaties HV, Humanitas en Vrije Gedachte. Die samenwerking komt gelukkig ook in een aantal gevallen tot stand. Ik denk aan de HSHB, aan het HSN, aan de OWOOG en aan de Werkgroep Geestelijke verzorging geestelijk gehandicapten. Maar ik wil hier uitdrukkelijk stellen dat wij ons als Vrijdenkers zeer beslist distantiëren van dergelijke opvattingen en uitspraken. Vrijdenkers zijn nog altijd van mening dat de kerken staan aan de kant van de sterken, van de macht en van de onderdrukkers. Iedereen kan dat konstateren en de geloofsverdeeldheid is bovendien „altijd en eeuwig” de oorzaak van alle ellende op aarde. Als er geen verdeeldheid op deze wereld zou zijn, zouden we geen atoombommen hebben en

behoefden wij niet bang te zijn voor een ecologische ramp. De godsdienst hier en de godsdienst daar zaait twee-spart. Ik hoeft het hele rijtje vanaf Afrika, via Irak en Iran tot in het nabije Ierland toch niet op te noemen. Iedereen die iets verder kijkt dan z'n neus lang is, weet dat allemaal. Humanisten zeker. En we zouden een andere taal van de voorzitter mogen verwachten. Leuk dat we er zes raadslieden bij mogen nemen, maar het gaat toch niet alleen om de subsidie? Laten

wij toch duidelijk zijn en vooral blijven. Topgesprekken zijn in de wereld thans helemaal in. Zouden de drie voorzitters nu ook niet eens „een top” kunnen hebben over deze principiële en fundamentele verschillen. „De-hemel-beware-ons” voor dezelfde verdeeldheid die de gelovigen doormaken.

Marius A. J. Hofhuis
(lid Hoofdbestuur
Vrije Gedachte)

Reakties op artikelen in de Humanist zijn welkom. Kortheid verhoogt de kans op plaatsing. Lange brieven worden eventueel door de redactie ingekort. Anonieme brieven worden niet in behandeling genomen

WAT DOE JE MET DE DEUKEN UIT JE JEUGD?

Eén van de thema's waar iedereen in zijn leven mee te maken heeft is: wat doe je met de deuken uit je jeugd, wat doe je met je jeugdtrauma's? Er zijn mensen die hun hele leven erdoor laten bepalen en niet meer adequaat op levenssituaties kunnen reageren. Er zijn ook mensen die hun trauma's gebruiken als gaten van de fluit waarmee ze muziek maken.

Er „is“ niet een bepaald verleden, we maken en hermaken het voortdurend. Er is een zegswijze die luidt: je bent nooit te oud voor een gelukkige jeugd. Stel je hebt een ongelukkige jeugd gehad. Je kan dan je hele leven klagen over wat je gemist hebt. Je kan ook de les eruit leren en destemee beseffen wat het is gelukkig te zijn. Mensen zijn natuurlijk nooit helemaal vrij om met hun jeugd te doen wat ze willen. Er is een balans tussen getekend zijn en zelf te (be)tekenen tussen slachtoffer en medespelende zijn. Steeds moet die balans weer bijgesteld worden, waarbij het dan nog de vraag is wie er bepaalt hoe die balans uitvalt. Iemand kan eronderdoor lijken te zijn gegaan, terwijl hij het zelf als een innerlijk louteringsproces heeft ervaren. Ook kan iemand die (maatschappelijk) zeer gedaagd is uit het leven stappen omdat het (of hijzelf) niet aan zijn verwachtingen voldoet.

Dit thema, hoe ga je met je jeugdtrauma's om, is als een rode draad te vinden in twee heel verschillende en heel goede films die in de bioscoop zijn te zien. De laatste keizer is een spektakelstuk van de beroemde Italiaanse regisseur Bernardo Bertolucci (Novecento, Last tango in Paris, La luna). Een uiterst kostbare film die een tijdperk van een halve eeuw omvat die zich voor een groot deel afspeelt in de Verboden Stad, de keizerlijke verblijven in de Chinese hoofdstad Peking.

Aan de andere kant **Crazy Love** van de onbekende jonge Vlaming Dominique Deruddere. Een lowbudget film uit het alternatieve circuit die drie momenten schildert uit het rijpingsproces van een eenvoudige Vlaamse boerenjongen.

De laatste keizer

Eerst de film van Bertolucci. Poe Yi is drie als hij bij zijn moeder wordt weggehaald en keizer wordt van het feodale

China. In dat China is een keizer goddelijk en onfeilbaar, ook al is hij pas drie. Er zijn een paar kostelijk scènes in de film, waarin hij uittest tot hoever hij met mensen kan gaan. Als dreumes ondekt hij dat hij ongestraft een bediende nat mag spetteren. Als hij wat ouder is bewijst hij zijn goddelijkheid aan zijn broertje door een hofeenuch een potje inkt op te laten dinken. Alles lijkt mogelijk als hij maar niet de poort van de Verboden Stad uitgaat. Er worden hem geen grenzen gesteld, wat hem natuurlijk tot een onuitstaanbaar joch maakt. Een typisch produkt van wat we tegenwoordig de slechte vorm van anti-autoritair opvoeding noemen. Er worden geen expliciete maar wel impliciete grenzen gesteld. Het maakt zijn verwarring alleen maar groter. Zijn voedster wordt op zijn zesde weggehaald met de mededeling dat een keizer van zes geen min meer nodig heeft en wel op eigen benen kan staan. Het keizertje doet een poging haar terug te krijgen: „Ze is mijn min helemaal niet, ze is mijn vlinder.“ Maar tevergeefs.

Via twee personen weet hij enigszins door zijn eigen egocentrisme heen te breken. In de eerste plaats door zijn zeer Britse leraar Reginald Johnston die Poe Yi met veel understatement een zeker gevoel voor (Westerse) werkelijkheid weet bij te brengen. Johnston redt hem van het dak waar Poe Yi vanaf wil springen nadat zijn moeder zelfmoord heeft gepleegd. Hij merkt dan pas voor het eerst dat er iemand is die echt om hem geeft en waar hij van opaan kan. Zijn moeder en zijn min hadden natuurlijk wel van hem gehouden maar waren weggehaald, in zijn beleving hadden beiden hem verlaten.

De tweede persoon die een positieve invloed op hem uitoefent, is zijn vrouw Wan Jung. Deze blijft hem trouw totdat hij zich om maar Keizer te kunnen blijven spelen laat omkopen door de Japaners.

Als de Japanners de oorlog hebben verloren, wordt Poe Yi gevangen genomen door de Russen. Hij belandt in een kommunistisch heropvoedingskamp waar hij voor de tweede keer een poging tot suicide doet. De film begint hier heel symbolisch mee. Poe Yi geeft ermee aan dat hij het leven op de oude manier niet meer aan kan en hij een heel nieuwe start moet maken.

In het heropvoedingskamp merkt hij dat hij op de een of andere manier toch nog steeds belangrijk is voor mensen. De directeur weerhoudt hem van zijn zelfmoord en geeft hem speciale aandacht. Poe Yi vat dit aanvankelijk op als een daad van opportunisme: het kommunistische regiem kan hem wel gebruiken en het volk zou wellicht in opstand ko-

men als hun keizer gedood werd. Maar er is ook iets anders aan de hand. Het knappe van de film is dat het heropvoedingsproces (wat evengoed een hersenspoeling had kunnen zijn) aangegeven wordt via terugblikken naar zijn jeugd. Poe Yi beleeft zijn jeugdervaringen opnieuw tijdens de heropvoeding, een vorm van therapie onder leiding van de directeur. De therapie slaagt en Poe Yi krijgt voor het eerst van zijn leven de vrijheid.

Echt volwassen wordt hij niet meer. Hij blijft een wat onvolgroeide en wereldvreemde figuur. De enige keer dat hij echt iets voor een ander doet en daarbij zijn nek zelfs uitsteekt, is als hij ziet dat tijdens de Culturele Revolutie de oude directeur gevangen is. Hij springt in de bres voor hem, maar tevergeefs.

Op het eind van zijn leven weet Poe Yi trouwens wel via een olijke truc nog héél even op de keizerstroon plaats te nemen, net voordat hordes kwakende toeristen de zaal van het tot museum gedegradeerde paleis binnenstromen...

Crazy Love

Een heel ander verhaal wordt verteld in **Crazy Love**, een film met drie episoden uit het leven van de Vlaamse boerenjongen Harry. Als 12-jarige is deze diep onder de indruk van zwaarromantische liefdesfilms. Als hij zijn vader als een dronken vod op de divan ziet liggen, vraagt hij zichzelf af wat zijn moeder in vredesnaam ooit in die man heeft gezien. Moeder probeert het sprookje van de romantische liefde met alle macht in stand te houden. Het wordt echter wreed verstoord door een wat ouder vriendje. Deze is gebiologeerd door het fenomeen seks en probeert Harry alles te laten doen wat hij zelf niet durft. Er is in de film een prachtige scène op de kermis waarin Harry wordt geïnstrueerd een meisje te zoenen. Hij aarzelt en het meisje probeert hem te helpen door haar hand op zijn knie te leggen. Door dit gebaar nokt Harry helemaal af. Hij is met zijn 12 jaar nog net iets te jong om precies door te hebben wat er allemaal gebeurt (zoals het masturberen van zijn vriendje) en voelt zich steeds ongelukkiger.

In de tweede episode zien we Harry als puber optreden, zwaar gebukt onder een grote hoeveelheid puisten. Hij wordt er erg mee geplaagd en op het eindeexamenfeestje zou hij eigenlijk moeten dansen, maar hij durft niet. Ten einde raad gooit hij het op de gekke toer, omzwachtelt zijn hoofd met WC-papier en vraagt zo het knapste meisje van de hele school ten dans. Deze stemt schoorvoetend en uit medelijden toe en er volgt een uiterst stijf dansje tot grote

The Last Emperor en Crazy love, twee films die hebben te maken met jeugdtrauma's

hilariteit van de aanwezigen. In het derde deel van de film zijn de puisten over, maar Harry is aan lager wal en aan de drank geraakt. Hij is werkloos en eenzaam maar ontmoet tot zijn grote vreugde een oud jeugdvriendje met wie hij de bloemetjes buiten gaan zetten. In hun nachtelijke tocht naar hun huis zien ze een onbeheerde lijkwagen. In een vlag van beschonken carnavalslol besluiten ze het lijk mee naar huis te nemen. Daar blijkt het een meisje te zijn

dat lijkt op het meisje waarmee hij ooit, eens in zijn leven op de dansvloer heeft gestaan. In een zeer subtiële scène vrijt hij met het nog warme lichaam en fantaseert er een huwelijksplechtigheid omheen, waarin hij haar trouw tot in de dood zweert. De film eindigt terwijl hij met het meisje in zijn armen de zee in loopt.

De twee prachtige films die gezien hun aard gemakkelijk de oppervlakkigheid

van het spektakelstuk en de banaliteit van Vlaamse volkstoneel hadden kunnen hebben. Doordat ze echter inkiijk bieden in de binnenwereld van twee mensen, laten ze het proces van hun levensvervulling meebeleven. Beide hoofdpersonen sterven, maar de bioscoopbezoeker verlaat toch de zaal met een goed gevoel.

Albert Nieuwland

Helma Capteijn is 36 jaar, getrouwd, drie kinderen. Zij werkt part-time: geeft humanistisch vormingsonderwijs op drie scholen in Baarn. Naarden en Almere. Zij woont met haar gezin in een verbouwd huis in Bussum, stijlvol ingericht in een wat bloemerige, romantische aandoende, Engelse stijl. „Ik hou van harmonie, lelijke dingen die niet bij elkaar passen, vind ik vreselijk. Ik heb liever minder dingen, maar wel mooi, harmonieus.“

„Ik was een jaar of 25, had net een kind. Voor mijn huwelijk was ik direktie-sekretaresse geweest, ik was inmiddels opgehouden met werken, dacht aan een tweede kind en wat ik nou nog verder wilde in mijn leven. Alleen thuis zitten met de kinderen vond ik toch niet voldoende. Ik woonde in Amsterdam en las toen voor het eerst iets over het humanisme. Dat intrigeerde me zo dat ik naar zo'n avond van het HV toe ben gegaan. Ik ontmoette er aardige mensen, de ideeën spraken me enorm aan.

Het gekke is: van nature ben ik geen levensblij mens. Ik ben serieus, een beetje een topper. Het humanisme heeft me veel levensblijheid gegeven: Leren leven met twijfels, onzekerheid, dat soort dingen. Waar ik het meeste van opkikkerde, was het beseft dat er niet één waarheid bestaat. Ik vond het een bevrijding dat je na drie jaar anders kunt en mag denken over bepaalde dingen. Een mens is voortdurend in beweging, verandert. Ik vind dergelijke uitgangspunten prettig om mee te leven. Ik heb geleerd met wat meer optimisme naar het leven te kijken. Als kind was ik al bloedserieus, zwaar op de hand. De oorzaak ligt voor een deel misschien in erfelijke zaken en voor een deel in de opvoeding; er hing thuis een sfeer die ik nou niet echt opgewekt zou noemen. Ik was een angstig meisje, bang voor geweld, voor ruzie; de stabiele spil, de geestelijke kracht voor mijn vier jaar ouder zusje en mijn jongere broertje die vaak met hun problemen bij mij kwamen – nog steeds trouwens. Ik was theoretisch ingesteld, verstandelijk zat het altijd wel goed bij mij, rapporten met negens en tiens. Later ben ik pas het gevoelsmatige gedeelte gaan ontwikkelen. Door te lezen, met mensen om te gaan, na te denken. Nu heb ik het gevoel dat ik dicht bij mezelf sta, dat ik meer grip op mijn eigen leven heb gekregen. De dood zou me nu bijvoorbeeld niet meer zo volkomen uit het veld slaan. Je kunt er wel heel verdrietig om zijn, maar ik zou nu kunnen leven met onzekerheden en nieuwe wegen gaan zoeken. Ik denk dat ik strijdbaarder ben geworden.

Ben ik nu een boek van Shirley Maclaine aan het lezen over reïncarnatie: 'Dancing in the light'. Het boeit me wel, maar ik geloof niet dat er andere levens voor dit zijn geweest of na dit leven zullen volgen. Ik ben rationeel ingesteld. Ik geloof in het hier en nu, niet in 'straks' en dat vind ik al heel veel. Dit leven is boeiend genoeg.

Al ben ik niet levensblij van nature, ik heb toch leren genieten van het leven.

Ik geniet enorm van lezen, van lekker koken en eten, van sex, en van muziek. Ik ben een operaliefhebster en ga vaak naar concerten. Klassieke muziek maakt me rustig, brengt me weer in evenwicht met mezelf. Ik heb het gevoel dat ik nu in een rustige fase van mijn leven ben terechtgekomen.

Ik heb gekozen voor drie kinderen binnen vijf jaar. Dat was achteraf een heel inspannende tijd. Ik had soms het gevoel vier magen te hebben, twee blazen, vier monden. Als ik met mijn man eens een weekje weg was, vond ik het heerlijk om niet onmiddellijk hier een lepel in een mond te doen, daar een vork in te steken, die zijn broek op te halen of daar een luiertje te verschonen. Als ik naast de kinderen er ook nog een baan van 40 uur bij had gewild, had ik teveel het onderste uit de kan willen hebben. Zo ben ik niet. Natuurlijk wilden mijn echtgenoot en ik de kinderen samen. Maar hij heeft een eigen bedrijf, ook daar hebben we samen voor geko-

lijkheid te zorgen voor mensen die honger lijden of onderdrukt worden. Een organisatie als Amnesty bewonder ik, het verdient alle steun en waardering. Als ik in hun blad 'Wordt Vervolgd' lees dat een groot percentage van de gevangenen vrij komt, blijkt dat het werk ook zin heeft.

Ik bewonder mensen die strijden, die op de barrikades staan. Misschien omdat ik zelf niet zo'n voorvechter ben. Ik weet niet waarom, het is gewoon niet zo mijn geaardheid. Ik ben een wat bedachtzaam type, kijk graag eerst de kat uit de boom, beredeneer, rationaliseer, overleg. Ik hou niet van schreeuwen. Sommige mensen zeggen dan dat 'ze wel zouden willen schreeuwen', ik niet. Ik zou het niet willen kunnen. Emancipatie bijvoorbeeld vind ik heel belangrijk. Vrouwen en mannen moeten gelijkwaardig zijn. Maar overdrijving naar de andere kant, emotionele verontwaardiging, nee. Ik overleg, bereik kleine veranderingen, verover mijn emancipatie

WAAR IK HET MEEST VAN OPKIKKERDE WAS HET BESEF DAT ER NIET ÉÉN WAARHEID BESTAAT

zen. Het was logischer dat ik overdag met de kinderen doorbracht. Maar 's avonds deelden we het werk en kon ik weg. Ik ben we goed in grenzen af te bakenen. Ik ben echt niet onder te schoffelen. We hebben bijvoorbeeld taken in huis, en dat verzandt weleens. Als ik dan het gevoel krijg overal achteraan te moeten, dan overleg ik met mijn huisgenoten. En omdat ze inzien dat het redelijk is wat ik vraag, werken ze mee. De drie kinderen hebben veel gevraagd van mijn lichamelijke energie. Ik voelde me soms echt uitgeput, tot niks meer in staat. Maar achteraf is die periode toch weer snel verstreken en ben ik blij dat ik het zo heb gedaan. Ik heb ontzettend van ze genoten en geniet nog steeds van ze. Als ik ze zie, denk ik, ja, ik heb toch goed gedaan om voor hen te kiezen.

Het is natuurlijk ideaal als je de opvoeding en werk rond kinderen helemaal samen kunt doen. Ik heb bijvoorbeeld vrienden die een tandartsenpraktijk delen en dus ook de opvoeding van hun kinderen, heerlijk. Maar dat lukt niet altijd. Ik ben al bij de eerste baby begonnen met studeren, heb wat cursussen gevolgd.

Ik zat ook in een schrijfgroepje van Amnesty International. Met vier andere vrouwen schreven we brieven naar Botha, Bourquiba, naar gevangenisdirecteuren, naar Pinochet. Dat werk vind ik belangrijk: we moeten de zwakken beschermen. Ik wil nu weer proberen zoiets in Bussum op te zetten. Ik voel het heel direkt als mijn verantwoorde-

beetje bij beetje en niet schoksgewijs. Binnen het gezin heb ik op die manier steeds meer ruimte gevraagd en gekregen. Door te overleggen, niet door kwaad te worden. Ik blijf altijd redelijk, hou niet van zwart-wit, van een drastische weg. Als je je doel wilt bereiken door wonden te maken, dan streef je vaak je doel voorbij. Ik ben ook niet emotioneel, niet zo'n type van himmel-hoch jauchend, zum Tode bedrückt. Mensen zien mij als rustpunt.

Toen de kinderen wat ouder werden, ben ik part-time gaan werken. Nu kan ik m'n eigen werk absoluut niet meer missen, dat zou trouwens ook z'n negatieve weerslag op de kinderen geven. Ik ben verheugd dat er steeds meer tijd voor mij overblijft.

Ik voel me heel gelukkig met mijn werk, het geven van humanistisch vormingsonderwijs aan kinderen. Je kunt natuurlijk niet alles in een uurtje veranderen, maar ik merk dat er toch wat blijft hangen. Veel kinderen op de school in Almere leven bijvoorbeeld in één en al konflikt. Ze zijn gewend aan geweld en slaag. Dat je dingen ook kunt uitpraten, dat je kunt overleggen, compromissen kunt sluiten, daar staan ze helemaal niet bij stil. Ik vind het belangrijk dat kinderen niet alleen leren om te gaan met hun hoofd, maar ook met hun hart. Ik schuw kennisoverdracht niet, maar het staat niet voorop. Van de kant van de ouders komt er steeds meer animo voor humanistisch vormingsonderwijs, dat is heel opvallend. Ik vind het leuk om met kinderen om te

het belangrijk dat mensen gelijkwaardig zijn, of je nu man, vrouw of kind bent of je nu directeur van de Shell bent of de vuilnis ophaalt. Gelijkwaardigheid vind ik een voorwaarde voor geluk. Zowel voor mannen als vrouwen. Geluk betekent voor mij van mensen houden, zowel in kleine kring als daarbuiten. Het gevoel dat je voor een paar mensen belangrijk bent. Warmte uitstralen naar anderen waardoor mensen zich beter voelen. En luisteren, dat kunnen maar weinig mensen. Veel mensen horen alleen zichzelf.

Ik geloof niet dat er slechte mensen geboren zijn. Ik ga er vanuit dat elk mens een besef heeft van goed en slecht. De aanleg is er, het moet alleen nog ontwikkeld worden. Een kind dat wreed overkomt of criminelen zijn nog in fase 1 blijven steken, hun besef voor goed is niet voldoende ontwikkeld.

Het belangrijkste voor mij in mijn leven is, om mijn kinderen naar de volwassenheid te begeleiden. Verder wil ik van het leven genieten. Ik krijg de laat-

HET HUMANISME IN HET LEVEN VAN HELMA CAPTEIJN

ste tijd wat meer ruimte voor mezelf, de kinderen worden groter, gaan meer hun eigen weg. Ik kon kiezen wat ik met mijn tijd zou doen: meer werken, ambitie, carrière of kiezen voor de kwaliteit van mijn leven. Ik heb voor het laatste gekozen. Nu ga ik op donderdagmorgen lekker sporten. Ik had dat eigenlijk niet van mezelf verwacht, dacht toch dat ik meteen voor mijn werk zou kiezen. Ik schrok er ook van: krijg ik dan minder ambitie? Maar blijkbaar vind ik het op het moment belangrijker om van het leven te genieten. Het is wel zo: als ik nog meer tijd en ruimte krijg, ga ik meteen de opleiding aan het Humanistisch Opvoedingsinstituut (HOI) volgen. Het gevoel heel veel dingen te doen die ik leuk vind, heerlijk, het leven blijft een uitdaging. Ik zie soms mensen die echt oud zijn omdat zij zich oud voelen en zich zo gaan gedragen. Oud-zijn heeft niks met leeftijd te maken. Je moet bezig blijven, zoeken naar dingen die bij je passen, die jij belangrijk vindt. Het gaat om de energie die je hebt en die je aanwendt, niet om je jaarringen."

Ida Overvest

sen om voor zichzelf en voor anderen te zorgen, om brood op de plank te krijgen, niet mag wegnemen. Daarmee ontmenselijk je iemand. Het is voor mensen enorm belangrijk om voor zichzelf te zorgen, dat mag je hen niet ontnemen.

Ik verzet me ook tegen mensen die niet met de waarheid omgaan, die zich verschuilen, zichzelf zand in de ogen strooien en anderen hun wil opleggen. Of tegen mensen die hun macht ontleenen aan het geld dat zij hebben. Daar heb ik geen antwoord op.

Wat ik het belangrijkste in het leven vind, is het contact met mensen. Luisteren, samenwerken, verbondenheid. Dat vind ik terug in het humanisme, in de levensstijl, de visie. Verder vind ik

**Een serie interviews waarin humanisten
vertellen hoe zij in het leven staan**

gaan, omdat kinderen nog zo volledig leven, ze kijken, luisteren, zijn heel zintuigelijk, reageren echt. Wij zijn op de weg toch wat kwijt geraakt: door onze opvoeding denk ik, door aanpassing. We krijgen toch voortdurend te horen wat we allemaal 'behoren' te doen en uiteindelijk passen we ons aan aan wat we 'horen' te zijn. Op die manier komen we steeds verder van ons gevoel af te staan. Kinderen kennen nog geen discriminatie, zijn met de natuur bewogen. Mijn jongste twee kinderen waren op een avond alleen thuis, toen het programma over Foster Parents Plan op t.v. kwam. Toen ik 's avonds thuiskwam vond ik een papiertje met daarop: 'Kient adoptieren', met het telefoonnummer. De volgende morgen bleek dat ze er samen over hadden gepraat en vonden dat als zij van hun zakgeld een kwartje opzij legden en als we allemaal wat zuiniger zouden zijn, we dan best een kind konden adopteren.

De materie houdt ons volwassenen veel te veel bezig. Sociale voorzieningen bijvoorbeeld, vind ik een heel nuttig iets, daar is jaren voor geknokt en die moeten we houden. Maar we overdrijven soms ook wel door naar de andere kant. Ik vind dat je het oerinstinkt van men-

STICHTING STREEKZIEKENHUIS HILVERSUM

Het Streekziekenhuis Hilversum is ontstaan door fusie van:

- Diakonessenhuis, Van Riebeeckweg
- R.K. Ziekenverpleging, Koningsstraat
- Zonnestraal, Loosdrechtse Bos.

Gezamenlijk hebben deze 3 lokaties een capaciteit van 890 bedden. Naar verwachting zullen tegen eind 1990 alle activiteiten in een centrum-ziekenhuis zijn geïntegreerd.

In verband met het vertrek per 1-1-1989 van de huidige functionaris worden door de directie gegadigden opgeroepen voor de vakature van

humanistisch geestelijk raadvrouw/man

Aanstelling geschiedt in overleg met het Humanistisch Verbond. Datum van ingang bij voorkeur op 1-7-1988 voor 10 uur per week. Na 1-1-1989 volgt uitbreiding tot 20 uur per week.

De dienst geestelijke verzorging SSH bevat vertegenwoordigers van de volgende denominaties: protestants-christelijk, roomskatholiek en humanistisch. Binnen de drie instellingen wordt in teamverband samengewerkt.

Tot de taken behoren o.a.:

- aanbieden van humanistisch geestelijke verzorging ten dienste van patiënten en hun familie
- leveren van een bijdrage aan de integratie van de geestelijke verzorging in het ziekenhuis
- leveren van een bijdrage aan de optimalisering van het leefklimaat
- vormgeven aan bezinningsbijeenkomsten en gespreksgroepen.

Inlichtingen kunnen worden ingewonnen bij J.K. Cherpanath, arts, directeur (telefoon 035-250751) en bij de huidige humanistisch geestelijk raadvrouw mevrouw L.M. van Nifterik-Duursma (telefoon 035-250704).

Sollicitaties met curriculum vitae te richten aan de Directie van het Streekziekenhuis, postbus 10016, 1201 DA Hilversum.

AL HEB JE
TWEDE OUDERS

JE HEBT
TOCH MAAR
EEN JEUGD

Amn

ALN steunt HV-werk opnieuw

Evenals voorgaande jaren heeft de Stichting Algemene Loterij Nederland (ALN) aan het Humanistisch Verbond f 775.000 beschikbaar gesteld voor de uitvoering van een aantal projecten. Het gaat daarbij om activiteiten die vrijwilligers in het HV landelijk en plaatselijk ondernemen: zoals plaatselijke geestelijke verzorging, persoonsgericht vormingswerk, vrouwen-, jongeren- en homowerk, studentenraadswork, uitvaartbegeleiding en telefonische hulpverlening.

Bij de uitvoering van deze taken zijn honderden HV-leden in het gehele land betrokken. De coördinatie berust bij de afdeling verenigingszaken op het Centraal Buro. De subsidie van de ALN levert een wezenlijke bijdrage aan de genoemde projecten. Behalve het Humanistisch Verbond delen nog vele andere ideële instellingen in de opbrengsten van de giroloterij die de voornaamste bron van inkomsten voor de ALN vormt.

Kwartslag

7 maart „HET IS KREMER MAAR... ZOIETS”

's Ochtends vroeg midden in de winter – pikkedonker, het vriest dat het kraakt – raakt een auto te water en verdwijnt langzaam onder het ijs van de Nieuwe Haven in Meppel. Wat gebeurt er dan? Wie gaat tot actie over en wie blijft staan? Wat vinden de betrokkenen van elkaars rol? Wat weten mensen zich na alle paniek eigenlijk nog te herinneren? Een rekonstruktie van een heldendaad waarin enkele verrassende tegenstrijdigheden aan het licht komen. Samenstelling: Jos Kuyper en Roelf-Jan Wentholt.

14 maart VROEGER IS NOU NIET

Korte televisiespel van Ger Beukenkamp. Een jongen van 17 bezoekt zijn grootmoeder in het ziekenhuis. Zij kan niet meer beter worden en wil zelf het tijdstip van haar dood bepalen. Met iedereen behalve met haar kleinzoon heeft zij daar al over gesproken. Hij is daarvoor nog te jong zegt ze. De jongen vraagt zijn oma waarom zij hem niet serieus neemt. Door zijn openhartigheid gedwongen vertelt zij hem uiteindelijk de echte reden. Regie: Rob van der Linden. (Herhaling van 20-1-86)

Het radio-panel: v.l.n.r. Ankie Peijpers, Karel Roskam en Wouter van Dieren.

RADIO & TELEVISIE

HV-RADIO
Het Voordeel van de Twijfel
maandag van 12.05 tot 13.00 uur
op Radio 5

HV-TELEVISIE
Kwartslag
maandag van 19.12 tot 19.27 uur
op Nederland 2

21 maart MIJ MANKEERT NIETS

Als mensen een ernstig zieke of gehandicapte partner hebben, gaat alle aandacht naar de hulpbehoevende partij. Degenen die hun partner of andere dierbare jarenlang verzorgen, klagen meestal niet. Hen mankeert immers niets. Maar hoe voelen ze zich eigenlijk. Hoe is het om zo dicht te staan bij iemand die geestelijk of lichamelijk iets mankeert? Samenstelling: Mieke Jullien, Diego Pos, Piet Brinkman.

Het voordeel van de twijfel

7 maart BEÏNVLOEDING DEEL 2

Henk Hofland, Daniël Buyle en Jaap van Ginneken praten over methodes van beïnvloeding door de media in de VS. Samenstelling: Rina Spigt, Ruud Jans, Anneke Groen.

14 maart HET COCA COLA SYNDROOM

Maandelijkse paneldiskussie met Ankie Peijpers (schrijfster), Wouter van Dieren (milieudeskundige) en Karel Roskam (publicist). Deze keer over de invloeden van de Amerikaanse cultuur op andere culturen. Samenstelling: Rina Spigt, Ruud Jans, Anneke Groen.

21 maart ZUID-AFRIKA NA DE APARTHEID

Klaas de Jonge, terug in Zuidelijk Afrika praat in het hoofdkwartier van het ANC over de kansen op een niet-gewelddadige maatschappij na opheffing van de Apartheid in Zuid-Afrika. Samenstelling: Karel Roskam, Rina Spigt, Ruud Jans.

28 maart EYLARD VAN HALL

Visie van een vrouwenarts op (onder meer) vrouwen en sexualiteit en de relatie tussen hun problemen en hun positie in de maatschappij. Samenstelling: Anneke Groen.

4 april VROUWEN EN LITERATUUR

Naar aanleiding van het verschijnen een door Ankie Peijpers samengestelde bundel een programma over schrijfsters en dichters en hun achtergestelde positie in de literatuur. Samenstelling: Rina Spigt.

HOOFDBESTUUR BESTUDEERT ARMOEDEVRAAGSTUK

Het hoofdbestuur had in zijn februari-vergadering opnieuw veel tijd nodig om de begroting 1988 rond te krijgen. Hoewel er op papier een klein tekort is, blijven er in het werk grote knelpunten. Tal van zaken kunnen door geldgebrek niet worden uitgevoerd. De discussie spitste zich toe op het publiciteitswerk. Dankzij het fonds draagvlakverbreding zijn in 1987 succesvolle akties gevoerd. Er kwamen veel leden en abonnees op „Humanist“ bij. Graag zou ik het zien dat deze werving wordt voortgezet, maar de financiële middelen schieten tekort. Er is een tussenoplossing gevonden door geld aan te trekken uit een incidentele meevalder. De begroting 1988 kon uiteindelijk worden vastgesteld met een tekort van negentienduizend gulden.

Inmiddels is in de Tweede Kamer een PvdA-VVD-D66-amendement aanvaard om de rijksbijdrage aan het Centrum voor Humanistische Vorming in 1988 met een ton te verhogen. Het amendement houdt voorts in dat de subsidie voor de humanistische kadervorming ook ná 1988 verder omhoog moet, omdat sprake is van een achterstand.

Tot slot is gediscussieerd over het armoedevraagstuk, dat in de gehele wereld, ook in Nederland, steeds meer aandacht vraagt. Een hbk-missie onder leiding van vice-voorzitter Arie den Broeder gaat hierover een standpunt voorbereiden. (BB)

EEN GLIMLACH IN BUSSUM

Wordt er nog iets gedaan met alle levenservaring en de praktische wijsheid die oudere mensen kunnen hebben? Of moeten ouderen maar de taal van jongeren leren verstaan? Op 16 maart gaat het in Bussum over levenswijsheid met een glimlach, dus u bent gewaarschuwd. Deze gespreksmiddag begint om 14.30 uur (tot ongeveer 16.15 uur) en vindt

plaats in de grote zaal van het bejaardencentrum Antoniushove (ingang de Dennen 92). Trouwens, op 19 april zal het gaan over de Seniorenraad en op 24 mei over Almere, het nieuwe land. Er wordt steeds een korte inleiding gehouden, waarna gesprek in kleinere groepjes. Kosten: niks en iedereen is welkom.

JONGERENWEEKEND IN VOORJAAR

Het is weer zover. Op 8 t/m 10 april organiseren de Jonge Humanisten een weekend voor alle in humanisme geïnteresseerde jongeren. Op speelse wijze zal er gewerkt worden rond het thema: humanisme en levensstijl. Aan bod komen vragen als: Wat heeft het humanisme jou te bieden in je dagelijks leven en wat kun je ermee? Naast dit „zwarte“ thema zal er ruimte zijn voor recreatie en kennismaking met andere jongeren. Het hele weekend kost f 55,-, en zal zich afspelen in het mooie Lage Vuursche. Voel je hier wat voor? Bel dan voor verdere informatie en eventuele opgave het Humanistisch Verbond en vraag naar Ariane de Brauw (030-318145).

NIEUWE KADERVORMER

Per 1 februari is Joost van Alkemade (30) begonnen in de functie van kadervorming. Het is een functie van vier dagen in de week en gericht op het ontwikkelen en uitvoeren van trainingen en begeleiding aan de bestuurlijke vrijwilligers in het HV. Joost heeft hiervoor ruim zeven jaar gewerkt als opleidingsfunktionaris van vrij-

willigers bij Scouting Nederland. De activiteit van kadervorming zal bestaan uit een praktisch aanbod waardoor de bestuurders in het HV of vertegenwoordigers binnen andere organisaties zich gesteund voelen in het bestuurlijk functioneren.

THEMADAG JONGEREN EN DE DERDE WERELD

Op zaterdag 19 maart organiseren de Jonge Humanisten een themadag rond „Jongeren en de Derde Wereld“. De dag wordt georganiseerd in samenwerking met het HIVOS (Humanistisch Instituut voor Ontwikkelingssamenwerking).

Onder meer informatie over HIVOS-projecten, in het bijzonder over een scholingsproject voor jongeren in Zimbabwe. Eén van de vragen die hierbij aan de orde komt is: wat het specifiek humanistische aan de deze projecten is. 's Middags een film over de gevolgen van de beëindiging van de zogenaamde „Lancaster House-verdragen“, die de blanke bevolking in Zimbabwe bevoordeelden.

De discussie na de film zal gaan over vragen als: wat de toekomst van Zimbabwe is, hoe het zit met de verschillen en overeenkomsten tussen jongeren hier en in de derde Wereld. Maar ook: hoe je uitdrukking kunt geven aan je gevoel van betrokkenheid bij de problematiek van de arme landen. Af en toe een gi-

rootje uitschrijven? Of valt er meer te doen?

De themadag wordt gehouden in het Landelijk Humanistisch Centrum, Oudkerkhof 11 te Utrecht en begint om 11.00 uur. De deelnamekosten bedragen f 10,- (inclusief lunch). Je kunt je aanmelden via een briefkaartje of telefoontje naar het Humanistisch Verbond, t.a.v. Ariane de Brauw, Postbus 114, 3500 AC Utrecht (030-318145). Verdere informatie wordt thuisgestuurd.

DRIEDELIGE KURSUS: WERKEN MET GROEPEN

Van vrijdagavond 11 t/m zondagmiddag 13 maart organiseert de afdeling Vorming een stoomkursus „Werken met Groepen.“ Aan de orde komen onder meer „diskussietechnieken“, groepsdynamica“, „methoden van evaluatie en observatie.“ Het weekend is bedoeld voor iedereen die landelijk of plaatselijk, regelmatig of incidenteel, HV-groepen begeleidt of van plan is dit in de toekomst te gaan doen. In aansluiting op het weekend vindt op zaterdag 26 maart een landelijke dag plaats, waarop de deelnemers een keuze kunnen maken uit workshops over (kennismakings-, discussie- en evaluatiewerkvormen) „dramatische expressie“ en „werken met je lichaam.“

Op zaterdag 23 april wordt de cursus afgesloten en staat centraal de vraag wat men met de opgedane kennis heeft gedaan of denkt te kunnen gaan doen. De landelijke dagen worden gehouden in Utrecht. Het weekend heeft als lokatie Vormingscentrum de Kapellerput te Heeze (bij Eindhoven). De deelnameprijs voor de totale cursus bedraagt f 95,- voor leden, voor niet-leden f 115,-. Voor inlichtingen en aanmeldingen kan men terecht bij het Humanistisch Verbond, Oudkerkhof 11 te Utrecht, t.a.v. Ariane de Brauw (tel. 030-318145). Of bij de funktionarissen vormingswerk: Dick Metselaar, Afra Schipper, Hans Vertegaal.

ONTMOETINGS – WEEKEND

Van vrijdagavond 8 april tot en met zondagmiddag 10 april organiseert de HV-Homowerkgroep het 16e ontmoetingsweekend voor homoseksuele, biseksuele en heteroseksuele vrouwen en mannen. Dit weekend vindt plaats in vormingscentrum de Kapellerput in Heeze (bij Eindhoven).

Op verschillende themagroepen worden onderwerpen besproken.

Buiten de themagroepen is er voldoende gelegenheid voor ontspanning, zoals sporten en dansen. De kosten van dit weekend zullen variëren van f 95,- tot f 145,-. Een uitgebreide brochure met aanmeldingsformulier kunt u aanvragen bij de HV-Homowerkgroep, Postbus 114, 3500 AC Utrecht, tel.: 030-318145.

COR DE RONDE IN MEPEL

De voormalige burgervader van Brielle heeft een jumelage (een soort partnerschap) tot stand gebracht met de Tsjechische stad Havlickuv Brod. Daardoor worden bijvoorbeeld scholieren uitgewisseld tussen de steden. Dit alles ter bevordering van een beter begrip tussen oost en west. Hoe breng je zo iets tot stand? Cor de Ronde weet er alles van, en u ook als u dinsdag 8 maart zijn lezing bijwoont (Dus niet op zondag 13 maart zoals in het vorige nummer stond vermeld!). Plaats is nog steeds: Fong Sheng, Stationsweg 9 in Mepeel. En aanvang is 20.00 uur.

WOONVORMEN VOOR OUDEREN IN UTRECHT

Marius Hofhuis zal op dinsdag 5 april een lezing houden over alternatieve woonvormen voor ouderen. Afdeling Utrecht organiseert het, en het vindt plaats in het Erasmushuis, Oudkerkhof 11 in deze stad. Toegang is gratis, ook voor niet-leden. Aanvang 20.00 uur.

ITEKE WEEDA IN ALKMAAR

Het Humanistisch Verbond Alkmaar organiseert een lezing met discussie over huwelijk en andere leefvormen. De avond wordt geleid door prof.dr. Iteke Weeda, gezinssociologe en buitengewoon hoogleraar vrouwenemancipatievraagstukken. Aanvang 20.00 uur op 22 maart in Motel Alkmaar, Arcadialaan 2, Alkmaar. Iteke Weeda heeft een veelomvattend onderzoek gedaan naar huwelijksproblemen en is bekend door de boeken, die van haar hand over dit onderwerp verschenen, en door de artikelen.

Ze stelt de vraag aan de orde, of de exclusieve liefde tussen man en vrouw op weg is naar een grotere vrijheid. Houdt het ideaalbeeld over huwelijk en gezin stand tegenover de openlijk belijden vrijere relatievormen, welke zich aandienen?

HYLKE TROMP OP KERNENDAG HVB

Perestrojka en Glasnost – een ontwikkeling naar verdergaande ontwapening? Dat is het thema van de voorjaarskernendag van het Humanistisch Vredesberaad,

op zaterdag 23 april in Amsterdam.

De polemoloog Hylke Tromp zal hier nader op in gaan en wat ons betreft blijft het niet bij één dag, want dit onderwerp leent zich voor verdere bestudering en concrete toepassingen als jumelage en andere contacten. Natuurlijk voortbouwend op bestaande initiatieven. Daarom is iedereen van harte welkom! De lezing begint om 14.00 uur. 's Morgens wisselen de kernen hun ervaringen van het afgelopen halfjaar uit. Tevens brengt het bestuur dan verslag uit van haar activiteiten op nationaal en internationaal nivo. De Kernendag wordt gehouden op zaterdag 23 april van 10.00 tot 16.00 uur in gebouw 'Salas', vh. 'de Populier', Nieuwe Herengracht 93 te Amsterdam, (nabij Metrostation Waterlooplein). Inlichtingen en aanmeldingen bij: Provinciaal HVB Noord-Holland, p/a Klariet Latour, Irislaan 24, 2106 BG Heemstede, tel. 023-290764.

PROBLEMEN DER DEMOKRATIE IN WINTERSWIJK

Dit is het onderwerp waar de heer Van der Kooy op donderdag 28 april over zal spreken in de Berkhof aan de Walijensestraat om 20.00 uur.

ANTROPOSOFIE IN DORDRECHT

Spreker dr. van Ittersum zal het op 13 maart hebben over Antroposofie en geneeskunde. Aanvang 10.00 uur in gebouw 'De Schakel', Albert Cuypsingel 341.

GENETISCHE MANIPULATIE IN BREDA

Genetische manipulatie, een boeiend onderwerp. Trek er eens een avond voor uit om er meer over aan de weet te komen en erover te discussiëren. Dat kan nog deze maand in Breda, want daar houdt Henk Smit op 22 maart een lezing over dit onderwerp. Aanvang 20.00 uur in café Brouwer, Ginnekenmarkt.

DE LIEFDE IN ASSEN

Humanisme en liefde, daarvoor gaat oud-voorzitter Rob Tielman het hebben op 16 maart in Assen. Om half acht steekt hij van wal in de Kloosterhof, Brink 40.

HUMANISME EN OPVOEDING IN WINTERSWIJK

Op zondag 27 maart zal Guus den Besten spreken over humanisme en opvoeding. Deze bijeenkomst zal worden gehouden in Café-Restaurant „Het Kronenhuis“ aan de Markt te Winterswijk. Tijd: 10.30 uur.

BIJEENKOMSTEN IN WALCHEREN

Op zondag 27 maart houdt het bestuur van de gemeente Walcheren zijn jaarvergadering in het Jacob Roggeveenhuys in Oostcappelle. Aanvang 10.00 uur. Op zondag 17 april zal daar een bijeenkomst worden gehouden die ook om 10.00 uur begint. De bedoeling is op informele wijze met elkaar in contact te komen, waarbij uiteraard de koffie niet zal ontbreken.

Stuur uw aankondiging steeds voor de 10de van de maand naar de redactie van de Humanist. Toezending garandeert niet automatisch plaatsing. Wees volledig en hou uw tekst zo kort mogelijk. Kleine illustraties zijn welkom.

Het hoofdbestuur van het Humanistisch Verbond roept sollicitanten op voor de functie van

COORDINATOR HUMANISTISCHE GEESTELIJKE VERZORGING M/V (50%)

ten behoeve van de geestelijke verzorging in instellingen van de intramurale gezondheidszorg.

Binnen de dienst geestelijke verzorging in ziekenhuizen, verpleeghuizen en verzorgingstehuizen (ZVB) van het Humanistisch Verbond is plaats voor een coördinator die zich vanuit onderstaande hoofdtaken vooral zal richten op instellingen in het noorden en midden van het land.

De hoofdtaken zijn:

- Het initiëren en bewaken van formatieplaatsen in uitvoerende zin;
- het in overleg met het hoofd van dienst zorgdragen voor werving en invulling van formatieplaatsen;
- het begeleiden van plaatselijke werkgroepen, onderhouden van contacten met gemeenschappen en vrijwilligers;
- het leveren van een inhoudelijke bijdrage ten behoeve van de raadsliedenkonferenties;
- het leveren van bijdragen ten behoeve van de beleidsbepalingen van de dienst.

Functie-eisen.

- een nagenoeg afgeronde studie aan het Humanistisch Opleidings Instituut;
- bij voorkeur praktische ervaring als humanistisch geestelijk raadsman/vrouw;
- affiniteit met het voeren van overleg op bestuurs- en directieniveau van instellingen in de gezondheidszorg;
- ervaring met konflikthantering en -bemiddeling;
- in staat om samen met de teamgenoten van de dienst ZVB verder gestalte aan het beleid van dit werkveld te geven;
- rijbewijs BE;
- leeftijd bij voorkeur minimaal 30 jaar.

De aanstelling zal plaatsvinden bij de Humanistische Stichting Geestelijke Verzorging. Enige uitbreiding van de functie wordt in overweging genomen.

Salariëring, afhankelijk van leeftijd, opleiding en ervaring tot een maximum van f 4.616,67 bruto bij volledig dienstverband.

Nadere inlichtingen zijn verkrijgbaar bij het hoofd van dienst ZVB, mevrouw M. van der Schaaf, tel.: 030-318145.

Uw schriftelijke sollicitatie kunt u tot 14 dagen na het verschijnen van dit blad richten aan de sollicitatiecommissie t.a.v. mevrouw M. van der Schaaf, Humanistisch Verbond, Postbus 114, 3500 AC Utrecht.

Humanistisch geestelijk raadsvrouw/-man voor 8 uur per week

Het Schieland Ziekenhuis in Schiedam is een algemeen ziekenhuis en nu nog gehuisvest in twee dicht bij elkaar gelegen gebouwen. In de komende jaren zullen alle klinische en poliklinische activiteiten worden ondergebracht in het gebouwencomplex aan de Burg. Knappertlaan. Als modern ziekenhuis kent het Schieland Ziekenhuis vrijwel alle erkende specialismen. Ruim 800 medewerkers zetten zich gezamenlijk in voor een optimale zorgverlening.

Het Bestuur van het Schieland Ziekenhuis wil kennis maken met kandidaten voor de functie van humanistisch geestelijk raadsvrouw/-man.

Tot uw taken behoren onder andere:

- leveren van een bijdrage aan de geestelijke verzorging ten dienste van patiënten en hun familie
- meewerken aan de integratie van de geestelijke verzorging in het ziekenhuis.

Wij vragen van u een afgeronde opleiding aan het Humanistisch Opleidingsinstituut. Ervaring als humanistisch geestelijk verzorger in een instelling binnen de gezondheidszorg strekt tot aanbeveling.

Arbeidsvoorwaarden

Salariëring en rechtspositie zijn zoals bij de overheid gebruikelijk (onder andere opname in het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds).

De aanstelling geschiedt in overleg met het Humanistisch Verbond.

Informatie/sollicitatie

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met mevrouw C. de Frel, verpleegkundig directeur, telefoon 010-4733733, oproepnummer 002.

Uw schriftelijke sollicitatie kunt u richten aan het Bestuur van het Schieland Ziekenhuis, Postbus 215, 3100 AE Schiedam.